

SCRIPTA ISLANDICA

ISLÄNDSKA SÄLLSKAPETS

ÅRSBOK 68/2017

REDIGERAD AV

LASSE MÅRTENSSON OCH VETURLIÐI ÓSKARSSON

under medverkan av

Pernille Hermann (Århus)

Else Mundal (Bergen)

Guðrún Nordal (Reykjavík)

Heimir Pálsson (Uppsala)

Henrik Williams (Uppsala)

UPPSALA, SWEDEN

Publicerad med stöd från Vetenskapsrådet.

© 2017 respektive författare (CC BY)

ISSN 0582-3234

EISSN 2001-9416

Sättning: Ord och sats Marco Bianchi

urn:nbn:se:uu:diva-336099

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-336099>

Innehåll

LARS-ERIK EDLUND, Ingegerd Fries (1921–2016). Minnesord	5
ADALHEIÐUR GUÐMUNDSDÓTTIR, Some Heroic Motifs in Icelandic Art	11
DANIEL SÄVBORG, Blot-Sven: En källundersökning	51
DECLAN TAGGART, All the Mountains Shake: Seismic and Volcanic Imagery in the Old Norse Literature of Þórr	99
ELÍN BÁRA MAGNÚSDÓTTIR, Forfatterintrusjon i <i>Grettis saga</i> og paralleller i Sturlas verker	123
HAUKUR ÞORGEIRSSON & TERESA DRÖFN NJARÐVÍK, The Last Eddas on Vellum	153
HEIMIR PÁLSSON, Reflections on the Creation of Snorri Sturluson's Prose Edda	189
MAGNUS KÄLLSTRÖM, <i>Monumenta lapidum aliquot runicorum:</i> Om runstensbilagan i Verelius' <i>Gothrici & Rolfi Westrogothiae</i> <i>Regum Historia</i> (1664)	233
MATTEO TARSI, Creating a Norm for the Vernacular: Some Critical Notes on Icelandic and Italian in the Middle Ages	253
OLOF SUNDEVIST, Blod och <i>blót</i> : Blodets betydelse och funktion vid fornskandinaviska offerriter	275
SVEINN YNGVI EGILSSON, Kan man skriva pastoral poesi så nära Nordpolen? Arkadiska skildringar i isländska dikter från arton- hundratalet	309
TOMMY KUUSELA, "Þá mælti Míms höfuð": Jätten Mimer som kunskapsförmedlare i fornnordisk tradition	331

Recensioner

LARS LÖNNROTH, Rec. av <i>A Handbook to Eddic Poetry: Myths and Legends of Early Scandinavia</i> , red. Carolyne Larrington, Judy Quinn & Brittany Schorn	361
LARS-ERIK EDLUND, Rec. av <i>Islänningasagorna. Samtliga släktsagor och fyrtionio tåtar</i> . Red. Kristinn Jóhannesson, Gunnar D. Hansson & Karl G. Johansson	369

ADALHEIÐUR GUÐMUNSDÓTTIR, Rev. of Agneta Ney. *Bland ormar
och drakar: Hjaltemyt och manligt ideal i berättartraditioner om
Sigurd Fafnesbane* 377

Isländska sällskapet

AGNETA NEY & MARCO BIANCHI, Berättelse om verksamheten under
2016 387

Författarna i denna årgång 389

Blot-Sven

En källundersökning

DANIEL SÄVBORG

I svensk historieskrivning förekom länge en kung kallad Blot-Sven. Han skulle ha deltagit i en hednisk revolt som innebar att kristendomen i Svealand under en tid trängdes tillbaka. Händelseförloppet var i korthet följande: Under Inge d.ä.:s regering vid 1000-talets slut inträffade en kris när kungen vägrade delta i det hedniska offret. Det ledde till att han avsattes och ersattes som kung av en man vid namn Sven, som genom att leda offret kom att kallas Blot-Sven. Inge flydde till Västergötland. Han återkom efter en tid, dödade Sven och återtog makten, vilket innebar ett avgörande nederlag för hedendomen i Sverige.

Så såg bilden ut ännu på 1990-talet, och även om mer källkritiskt lagda forskare under 1900-talet har haft synpunkter på åtskilliga detaljer godtogs själva händelseförloppet.¹ I senare arbeten finns dock tydliga tecken på en omsvängning i bedömningen av händelsernas historicitet.

¹ Det gäller t.ex. Toni Schmid, "Eskil", *Svenskt biografiskt lexikon* 14 (Stockholm 1953) s. 520; Sture Bolin, "Sven, Blot-Sven", *Svensk uppslagsbok* 28 (Malmö 1954) sp. 77; Hans Gillingstam, "Inge d.ä.", *Svenskt biografiskt lexikon* 19 (Stockholm 1973) s. 779; Peter Sawyer, *The Making of Sweden* (Alingsås 1988) s. 24; Carl-Fredrik Hallencreutz, "Mission och kyrka på Eskils tid", i Samuel Rubenson (red.), *Öppna gränser: Ekumeniskt och europeiskt i Strängnäs stift genom tiderna* (Stockholm 1992) s. 23; Folke Ström, *Nordisk hedendom: Tro och sed i förkristen tid* (1985) s. 83. Man kan också nämna ett kortfattat och översiktligt standardverk som Sten Carlsson & Jerker Rosén, *Svensk historia I* (Stockholm 1962) s. 95, där Blot-Svens namn inte nämns, men där den hedniska revolten och fördrivandet av Inge d.ä. godtas som en historisk händelse. Ett specialfall är Adolf Schück, som ansåg Blot-Sven och den hedniska revolten för historiska, men som argumenterade för att Blot-Sven är identisk med Håkan röde, för vilken "blotsven", d.v.s. 'blot-karlen', skall ha varit ett öknamn (Adolf Schück, "Blotsven", *Saga och sed: Kungl. Gustav Adolfs Akademiens årsbok* (1957) s. 20).

”Some scholars have doubted his existence”, uppger Philip Line 2007, ”scholars have questioned the reliability of the account”, skriver Alexandra Sanmark 2004, och Wladyslaw Duczko skriver om Blot-Svens revolt: ”The facts behind this picture are disputed and consensus has not yet been reached.”² När Dick Harrison skall presentera forskningens standarduppfattning om Blot-Sven i Historiebloggen i Svenska Dagbladet 2012 står just frågan om hans existens i centrum. Harrison refererar den gängse synen bland historiker på följande vis: ”I många regentlängder står det ett frågetecken efter hans namn. Varför? Har han inte funnits? Forskarna har aldrig varit säkra på detta. Vissa har avfärdat honom helt, medan andra har hållit hans existens för trolig – men inte alltid under namnet ”Blot-Sven”.³

Både Harrison och Line lutar själva åt att godta Blot-Svens existens, men deras beskrivning av forskningens tveksamhet i vår tid är riktig. Lars Lönnroth granskar i ett arbete inom projektet Sveriges kristnande några av källorna ingående och kommer fram till följande slutats: ”Blotsven har förmodligen aldrig regerat vårt land, åtminstone inte under de omständigheter som här skildras, och möjligtvis har han aldrig ens existerat.”⁴ Forskare som Alexandra Sanmark, Nils Blomkvist och Sirpa Aalto har också uttryckt tvivel på skeendets historicitet.⁵

Den allmänna uppfattningen inom forskningen förefaller vara på väg att svänga. En av det svenska 1000-talets mer centrala episoder tycks vara

Ensam med sitt tvivel var Sven Ulric Palme, som 1962 skrev: ”Om denne Blot-Sven är en historisk person är ovissat” (Sven Ulric Palme, *Kristendomens genombrott i Sverige* (Stockholm 1962) s. 67). Även han lutar dock åt att den hedniska revolt som knutits till Blot-Sven är ett historiskt faktum: ”Man lär heller inte alldeles kunna fränkänna traditionen om ”Blot-Svens hedniska reaktion” på 1080-talet allt bevisvärde” (s. 155).

² Philip Line, *Kingship and state formation in Sweden, 1130–1290* (Leiden 2007) s. 65; Alexandra Sanmark, *Power and conversion. A comparative study of Christianization in Scandinavia* (Uppsala 2004) s. 114; Wladyslaw Duczko, ”Gamla Uppsala”, *Reallexikon der germanischen Altertumskunde* 10 (Berlin / New York 1998) s. 411.

³ Dick Harrison, ”Blot-Sven – Verklig monark eller påhitt?”, *Svenska Dagbladet* 26/7 2012, <http://blog.svd.se/historia/2012/07/26/blot-sven-%E2%80%93-verklig-monark-eller-pahitt/> (hämtat 11/1 2016). Harrison har senare återanvänt bloggtexten i en populär bok, där redan titeln nämner Blot-Sven: *Hur är det med Macbeth, Blot-Sven och Gandalf? Jourhavande historiker tycker ut igen* (Stockholm 2014).

⁴ Lars Lönnroth, ”En fjärran spegel: Västnordiska berättande källor om svensk hedendom och om kristningsprocessen på svenskt område”, i Bertil Nilsson (red.), *Kristandet i Sverige: Gamla källor och nya perspektiv* (Uppsala 1996) s. 150–151.

⁵ Sanmark (2004) s. 113; Nils Blomkvist, *The discovery of the Baltic: The reception of a Catholic world-system in the European north (AD 1075–1225)* (Leiden 2005) s. 587 not 41; Sirpa Aalto, *Categorizing Otherness in the Kings’ Sagas* (Joensuu 2010) s. 79 not 127.

på väg att mönstras ut ur historien.⁶ Samtidigt är det påfallande att ingen forskare har fört någon grundlig diskussion kring samtliga källor, diskuterat deras relation tillvarandra och prövat trovärdigheten utifrån detta. Frågan om Blot-Sven och den hedniska revolten är av generell betydelse.⁷ Den handlar om vår kunskap om en av de viktigaste förändringarna i Sveriges historia, kristnandeprocessen.

*

Följande artikel syftar i första hand till att göra en undersökning av källors ålder, relationer och relevans. I centrum står utredningar av de eventuella beroendeförhållandena. Men en undersökning av källorna om Blot-Sven och forskningens behandling av dem kan dessutom utgöra ett slags fallstudie som aktualiserar frågor som är relevanta vid de flesta undersökningar av den källfattiga perioden av svensk historia under slutet av 1000-talet och början av 1100-talet. Det är en tid för vilken samtida källor ofta saknas och där forskningen får förlita sig på senare källor av mycket skilda slag och ofta av svårbedömt värde. Frågan om källorna om Blot-Sven måste sättas in i ett större sammanhang och relateras till källsituationen överlag för Sverige under den aktuella tiden. I undersökningen aktualiseras inte minst den principiellt viktiga frågan om hur de isländska källorna till svensk medeltidshistoria skall bedömas, liksom frågan om relationen mellan svenska och isländska källor. Hade man i 1200-talets Sverige tillgång till eller kännedom om isländska källor? Hade de medeltida isländska författarna oberoende information om Sverige och dess historia och hur fick de i så fall den? Till sist skall också nämnas att en studie av fallet Blot-Sven har forskningshistoriskt intresse,

⁶ Helt entydig är dock inte bilden. Religionshistorikern Olof Sundqvist klargör i ett arbete från 2013 att han anser berättelsen om Blot-Svens hedniska uppror för historisk (Olof Sundqvist, "Gamla Uppsala som förkristen kultplats: en översikt och en hypotes", i Olof Sundqvist & Per Vikstrand (red.), *Gamla Uppsala i ny belysning* (Uppsala 2013), s. 79).

⁷ Det faller egentligen utanför ramarna för denna undersökning att fastställa betydelsen hos begreppet *hednisk*, men eftersom ordet, inklusive sammansättningar och avledningar, används åtskilliga gånger i artikeln och i nyare forskning inte sällan har problematiserats finns ändå skäl att säga några ord om hur begreppet används här. En utgångspunkt i det aktuella fallet kan tas i det faktum att Sven i flertalet källor knyts till blot och betecknas som *idolatra*, avgudadyrkare. En *hedning* betecknar i artikeln en person som villigt deltar i kulthandlingar kopplade till nordisk polyteism (jfr Paul B. Sturtevant's förslag till neutral beteckning för de traditionella "pagan", "heathen", "pre-Christian" etc.: "Norse Polytheist" (Paul B. Sturtevant, "Contesting the Semantics of Viking Religion", *Viking and Medieval Scandinavia* 8 (2012) s. 275).

då vi här har ett fall där en standarduppfattning bland forskarna förändrats påfallande snabbt och där vi kan följa denna förändring.

Samtidigt är undersökningen i hög grad inspirerad av noteringen av den förändrade synen på historiciteten hos Blot-Sven och en hednisk reaktion under sent 1000-tal. De argument som framförts under de senaste decennierna kommer att diskuteras i den utsträckning de rör just källorna, deras karaktär och värde. Undersökningen är också tillkommen under många och ingående diskussioner med Fredrik Charpentier Ljungqvist – i så hög grad att vi länge såg det som ett gemensamt projekt – som har undersökt frågan om hedniska reaktioner, därtill den som tillskrivs Blot-Sven, ur ett arkeologiskt och komparativt historiskt perspektiv (”Hedniskt motstånd i Svealand under sent 1000-tal”, *Historisk tidskrift* 138:2 (2018) in print). Diskussionen om historiciteten hos Blot-Sven och den hedniska revolten är därmed närvarande i följande artikel, både som en inspirationskälla och som en bakgrund. Däremot faller det utanför ramarna för min undersökning att framlägga en slutsats i fråga om historiciteten; detta är inte undersökningens huvudsyfte, och dessutom kan en ren källundersökning knappast besvara denna fråga med någon rimlig säkerhet. Min undersökning kan snarare beskrivas som filologisk (i ordets äldre betydelse) än historisk. För att en hållbar hypotes i fråga om historiciteten skall kunna framläggas krävs att källundersökningen kompletteras med sådana arkeologiska och historisk-komparativa undersökningar som Ljungqvist genomför i sin artikel, som anknyter till och publiceras parallellt med denna. Den som söker en slutsats i fråga om historiciteten bör följaktligen ta del även av Ljungqvists arbete.

Argumenten mot Blot-Svens historicitet

Forskningen har framlagt tre huvudargument mot Blot-Svens historicitet.

- 1) Källorna som rör Blot-Sven och den hedniska revolt han ledde uppges vara uteslutande isländska och därmed fjärran från den svenska miljön. Det geografiska avståndet antas göra källorna problematiska. Argumentet uttrycks tydligt av Dick Harrison i hans redogörelse för vad han beskriver som den rådande synen inom forskningen: ”Problemet är att historien om Inge och Blot-Sven stammar från Island. De isländska sagauppgifterna om äldre svensk medeltid har av den källkritiska historieforskningen under

1900-talet tillmätts jämförelsevis lågt källvärde. Notiserna tillkom på avsevärt geografiskt avstånd från landet och lång tid efter händelserna ifråga. Ingen svensk källa nämner Blot-Sven”.⁸ Att skeendet enbart omtalas i isländska källor hävdas eller förutsätts, som kommer att framgå nedan, hos ett stort antal av de forskare som kommenterat frågan under de senaste decennierna.

- 2) Blot-Sven saknas i samtida dokument och nämns endast i sena källor. Det uppges skilja källäget i detta fall från vad som gäller andra svenska kungar vid denna tid. En exponent för detta argument är Lars Lönnroth som efter en utläggning om Inge d.ä. gör följande kontrast: ”Däremot finns det inga gamla och oberoende källor som bekräftar Blotsvens existens”. Wladyslaw Duczko hävdar att Blot-Svens hedniska opposition bara omtalas i ”very late sources”, och även Alexandra Sanmark hävdar att vår källa till Blot-Sven och hans uppror ”was presumably not written down until the fourteenth century”, vilket får henne att notera forskningens ifrågasättande av Blot-Svens existens.⁹ Även Harrison hävdar att notiserna om Blot-Sven tillkommit ”lång tid” efter de påstådda händelserna och att detta är ett centralt skäl till forskningens tveksamhet kring historiciteten.¹⁰
- 3) Berättelsen om Blot-Sven anses vara en rent litterär konstruktion, vars persongalleri består av allegorier och vars enskilda element är litterära klichéer. Argumentet är ett av Lars Lönnroths huvudargument mot Blot-Svens historiska existens¹¹, och påståendet om berättelsens karaktär av litterär konstruktion återfinns hos flera forskare de senaste decennierna.

Den kritiska hållningen är principiellt korrekt och viktig. Argumenten är tunga, och om de är riktiga finns starka skäl att ifrågasätta Blot-Svens existens och hela verklighetsunderlaget för den hedniska revolt han skall ha lett. Men underlaget för argumenten behöver prövas. Argumenten mot Blot-Svens historicitet har som framgått i huvudsak handlat om källorna – deras ursprung, ålder och karaktär. En bedömning av de aktuella forskarnas synsätt och argumentation kräver en inventering av och diskussion om källmaterialet.

⁸ Harrison (2012).

⁹ Lönnroth (1996) s. 150; Duczko (1998) s. 411; Sanmark (2004) s. 113.

¹⁰ Harrison (2012).

¹¹ Lönnroth (1996) s. 150.

Källorna

De isländska källorna

Den utförligaste berättelsen om Blot-Sven och det hedniska upproret står i den avslutande delen av den isländska *Hervarar saga*. Sagan är en fornaldarsaga och berättar om händelser i Norden under en fjärran forntid. Sagens siste huvudperson är Angantyr. I avslutningen sägs att han blev stamfar för kungaätter. En av hans ättlingar är Ivar vidfamme som erövrade Sverige, och därefter går sagan över till att räkna upp svenska kungar, då dessa härstammade från Ivar och därmed från sagans hjälte Angantyr. Denna del av sagan brukar betecknas som ”Hervararkrönikan” eller ”Hervararsagens kungakrönika”. Efter en notis om kung Stenkils död berättar krönikan:

Ingi hét sonr Steinkels, er Svíar tóku til konungs næst eptir Hákon. Ingi var þar lengi konungr ok vinsæll ok vel kristinn. Hann eyddi blótum í Svíþjóð ok bað fólk allt þar kristnask, en Svíar höfðu ofmikinn átrúnað á heiðnum goðum ok heldu fornum siðum. Ingi konungr gekk at eiga þá konu, er Mær hét; bróðir hennar hét Sveinn. Inga konungi þokknaðisk engi maðr svá vel, ok varð Sveinn því í Svíþjóð inn ríkasti maðr. Svíum þótti Ingi konungr þrjóta forn landslög á sér, er hann vandaði um þá hluti marga, er Steinkell faðir hans hafði standa látit. Á þingi nokkuru, er Svíar áttu við Inga konung, gerðu þeir honum tvá kosti, hvárt hann vildi heldr halda við þá forn lög eða láta af konungdómi. Þá mælti Ingi konungr ok kvazk eigi mundu kasta þeiri trú, sem rétt væri; þá æptu Svíar upp ok þröngðu honum með grjóti ok ráku hann af lögþinginu.

Sveinn mágr konungs, var eptir á þinginu; hann bauð Svíum at efla blót fyrir þeim, ef þeir gæfi honum konungdóm. Því játa þeir allir við Svein; var hann þá til konungs tekinn yfir alla Svíþjóð. Var þá fram leitt hross eitt á þingit ok hoggvit í sundr ok skipt til áts, en roðit blóðinu blóttre. Kõstuðu þá allir Svíar kristni, ok hófusk blót; en þeir ráku Inga konung á burt, ok fór hann í vestra Gautland. Blót-Sveinn var þrjá vetr konungr yfir Svíum.

Ingi konungr fór með hirð sína ok sveit nokkura ok hafði lítinn her; hann reið austr um Smáland ok í eystra Gautland ok svá í Svíþjóð, reið bæði dag ok nótt ok kom óvart Sveini snemma um morgun. Þeir tóku á þeim hús ok slógu í eldi í ok brenndu þat lið, er inni var. Þjófr hét lendr maðr, er þar brann inni; hann hafði áðr fylgt Blót-Sveini. Sveinn gekk út ok var þegar drepinn. Ingi tók svá konungdóm at nýju yfir Svíum ok leiðrétti þá enn kristnina ok réð ríkinu til dauðadags ok varð sótt dauðr. [...] ¹²

¹² Efter *Saga Heiðreks konungs ins vitra*, utg. Christopher Tolkien (London etc. 1960) s. 62–63.

Det är på denna skildring den traditionella beskrivningen av skeendet har byggts, och när historien om Blot-Sven har ifrågasatts är det i hög grad inslag i denna skildring som har stått i centrum.

Dateringen av källan var tidigare omstridd. Hverarar saga dateras visserligen allmänt till andra hälften av 1200-talet eller början av 1300-talet¹³, men det har funnits forskare som drivit tesen att just den avslutande kungakrönikan utgör ett tillägg av en redan befintlig text. Henrik Schück hävdade vid förra seklets början att krönikan var ett mycket gammalt verk, skrivet av Ari fróði i början av 1100-talet. Hans huvudargument för denna datering var att krönikan avslutas med kungarna Filip och Inge d.y.; alltså bör krönikan enligt Schück inte vara yngre än så.¹⁴ Lauritz Weibull förkastade argumentationen och påpekade att syftet med krönikan enligt sagan själv är att berätta om Angantyrns kungliga avkomlingar, och Filip och Inge var rimligen de sista av dessa. Därmed faller Schücks daterings-

¹³ Se t.ex. Jónas Kristjánsson: ”*Hverarar saga* was probably written in the latter part of the thirteenth century” (Jónas Kristjánsson, *Eddas and Sagas: Iceland’s Medieval Literature* (Reykjavík 1997) s. 73). Henrik Janson och Alaric Hall daterar den till 1200-talets allra sista decennier eller till tidigt 1300-tal (Henrik Janson, ”Kring kungakrönikan i Hverararsaga”, i Stina Hansson & Mats Malm (red.), *Gudar på jorden: Festskrift till Lars Lönnroth* (Stockholm 2000) s. 191; Alaric Hall, ”Changing style and changing meaning: Icelandic historiography and the medieval redactions of *Heiðreks saga*”, *Scandinavian Studies* 77 (2005) s. 4, 14). Ett slags terminus ante quem ges av den äldsta handskriften, Hauksbók, som kan dateras till 1300-talets första år; denna handskrift är dock defekt och hela slutet av sagan saknas, varför kungakrönikan inte med säkerhet kan beläggas i denna handskrift. För denna del bygger utgåvorna i stället på de två 1600-talshandskrifterna R: 715 och AM 203 fol., vilka återger sagan i en relativt avvikande version, den s.k. U-versionen (se Christopher Tolkien, inledning till *Saga Heiðreks konungs ins vitra* (London 1960) s. xxix–xxx). De flesta menar att dessa handskrifter dock återger en medeltida förlaga även för sagans avslutning, men att denna version tillkom betydligt senare än den ursprungliga sagan (Tolkien (1960) s. xxviii).

¹⁴ Henrik Schück, *Sveriges förkristna konungalängd* (Uppsala 1910) s. 14–15 och Henrik Schück, *Den äldsta kristna konungalängden i Sverige* (Uppsala 1914) s. 7–10. Schück hävdar mer specifikt att eftersom Filips regeringstid uppges ha varit kort bör krönikan ha skrivits efter dennes död 1118, och eftersom Inge d.y. inte uttryckligen omtalas som död måste den vara skriven före hans död, som Schück tidfäster till ca 1125; detta daterar enligt Schück krönikan till ca 1120, d.v.s. den antagna tillkomsttiden för Ari’s *Íslendingabók*, ett verk som, enligt Schück, i en äldre, nu förlorad version innehöll Hverararkrönikan (1910, s. 14–15; 1914, s. 7). Schück gör ännu en koppling mellan krönikan och Ari: Ari har i sin *Íslendingabók* nämnt lagmannen Markús Skeggjason som sin källa rörande Islands lagmän, och genom Skáldatal vet vi att Markús hade diktat om Inge d.ä. Detta är således Schücks försök att förklara varifrån Ari fått informationen om Sverige (och i synnerhet Inge, som behandlas särskilt utförligt i Hverararkrönikan) till sin krönika (Schück (1910) s. 17), men det kan knappast i sig ses som ett argument som stöder tanken att kungakrönikan skulle vara äldre än den saga i vilken den ingår.

argument, och krönikan bör ses som en väl motiverad del av sagan.¹⁵ Weibull påpekar också att krönikan explicit hänvisar till befintliga konungasagor¹⁶ ("sem segir í konungasögum", "svá sem segir í hans sögu"¹⁷), och sådana existerade säkerligen inte på Aris tid. Weibull kan därtill identifiera några av dessa konungasagor, då han påvisar markanta verbala likheter mellan krönikan och flera norröna verk, bl.a. olika delar av Snorris Heimskringla.¹⁸ Lauritz Weibulls argumentation är övertygande. Krönikan förutsätter 1200-talets konungasagor och det finns inget skäl att datera den tidigare än den saga där den ingår. Det ger en datering till tidigast senare delen av 1200-talet.¹⁹

I diskussionen om de isländska uppgifterna om Blot-Sven och det hedniska upproret är det Hervararkrönikan som har stått i centrum. Påfallande många forskare beskriver den som den enda källan till historien om Blot-Sven och den hedniska revolten eller förutsätter att så är fallet. Alexandra Sanmark talar om "[the] non-Christian rebellion [...] of Blot-sven described in the Hervarar saga. [...] However, neither the existence of Blotsven, nor that Inge had to flee from Uppland because of a non-Christian rebellion can be confirmed by *other sources*."²⁰ Thomas Lindkvist känner att döma av formuleringarna också till enbart denna källa till skeendet ("In the 1080s, according to the Icelandic Hervararsaga, the Christian king Inge was overthrown [...] by the supposed pagan king Blot-Sven for three years"²¹), och detsamma gäller att döma av uttrycks-

¹⁵ Lauritz Weibull, "Kungakrönikan i Hervararsagan", *Kritiska undersökningar i Nordens historia omkring år 1000* (Lund 1911) s. 172–174.

¹⁶ Weibull (1911) s. 175.

¹⁷ *Saga Heiðreks konungs* (1960) s. 59, 60.

¹⁸ Weibull (1911) s. 175–177.

¹⁹ Diskussionen blossade upp på nytt senare under 1900-talet, men några nya substantiella argument framkom inte. Svend Ellehøj (och i anknytning till honom senare Peter Sawyer (1988) s. 15) återlanserade 1965 Schücks hypotes om Aris författarskap till Hervararkrönikan (*Studier over den ældste norrøne historieskrivning* (Köpenhamn 1965) s. 85–108) och Henrik Janson avfärdade hans synsätt och argumenterade för Weibulls slutsats (2000) s. 182–187. Ellehøj försöker tillbakavisa Weibulls påpekande om Hervararkrönikans uttryckliga hänvisningar till 'konungasagor' och de verbala parallellerna med andra norröna texter med argumentet att 'konungasagor' skulle syfta på ett ickebevarat avsnitt ur Aris Íslendingabók och att de verbala parallellerna med andra norröna texter som Heimskringla skulle handla om ett gemensamt beroende av Ari (Ellehøj (1965) s. 92–97). Janson har dock på goda grunder påpekat att Aris lilla bok om islänningarna omöjligen kan ha kallats 'konungasagor' (Janson (2000) s. 186) och han har överlag och i detalj effektivt vederlagt Ellehøjs argument (s. 184–187).

²⁰ Sanmark (2004) s. 113.

²¹ Thomas Lindkvist, "The Emergence of Sweden", i Stefan Brink & Neil Price (red.), *The*

sättet Stefan Brink ("Då Inge dock vägrar att medverka vid det stora offerblotet vid hednatemplet i Uppsala, berättar *Hervararsagan*, blir han 1084 fördriven till Västergötland och efterträds i Svealand av 'Blot-Sven'")²² och trojkan Nils Blomkvist, Stefan Brink och Thomas Lindkvist ("*The Icelandic Hervararsaga* (from the thirteenth century) relates that King Inge I [...] refused to perform the pagan rituals [...]")²³ [mina kursiveringar i samtliga fall]. Philip Line är möjligen öppen för fler källor men gör följande påstående om källäget i fallet Blot-Sven: "the Icelandic Hervararsaga is probably the source for all later versions of his [Blot-Sven's] tale".²⁴ Wladyslaw Duczko nämner enbart *Hervarar saga* som källa till historien när han talar om att "very late sources, like the 14th century *Hervarar saga*" omtalar Gamla Uppsala som ett hedniskt fäste och konkretiserar detta med Blot-Svens uppror.²⁵

Denna bild av *Hervararkrönikans* unika ställning som källa till Blot-Sven är alltså utbredd. Men bilden är inte korrekt. *Hervarar saga* är inte den enda text som berättar om skeendet.

I *Orkneyinga saga* står följande avsnitt att läsa:

Pá var í Svíþjóð ung kristni; váru þá margir menn, þeir er fóru með forneskju ok þóttusk af því verða fróðir ok vísir margra hluta, þeira er eigi váru fram komnir. Ingi konungr var vel kristinn maðr, ok váru honum l leiðir allir forneskjumenn. Lagði hann mikla stund á at eyða óvenjum þeim, er lengi höfðu fylgt heiðninni, en landshöfðingjar ok stórbændr kurrðu illa, er um var vandat ósiðu þeira. Kom því svá, at bændr tóku sér annan konung, þann er þá helt til blóta, Sveinn, bróðir drottningar, ok var kallaðr Blót-Sveinn. Fyrir honum varð Ingi konungr landsflótta í Vestra-Gautland, en svá lauk þeira skiptum, at Ingi konungr tók hús á Sveini ok brenndi hann inni. Eptir þat tók hann allt land undir sik; eyddi hann þá enn ósiðum mörgum.²⁶

Den sakliga informationen är i huvudsak densamma som i *Hervararkrönikan*; det som saknas är enstaka detaljuppgifter, i första hand namnet Mær och personen Þjófr. *Orkneyinga saga* är betydligt äldre än *Hervarar*

Viking World (London / New York 2008) s. 672.

²² Stefan Brink, *Sockenbildning och sockennamn: Studier i äldre territoriell indelning i Norden* (Uppsala 1990) s. 23.

²³ Nils Blomkvist & Stefan Brink & Thomas Lindkvist, "The kingdom of Sweden", i Nora Berend (red.), *Christianization and the rise of Christian monarchy: Scandinavia, Central Europe and Rus' c. 900–1200* (Cambridge 2007) s. 186.

²⁴ Line (2007) s. 65.

²⁵ Duczko (1998) s. 411.

²⁶ *Orkneyinga saga*, utg. Finnogi Guðmundsson, Íslenzk fornrit 34 (Reykjavík 1965) s. 89–90.

saga, sannolikt en av de äldsta isländska sagorna överhuvud. Sagan dateras vanligen till ca 1200 eller 1190-talet.²⁷ Den har utgjort en källa för såväl Morkinskinna från ca 1220²⁸ som Snorri Sturlusons separata Olavs-saga, vilka båda hänvisar till den som ”Jarla sögur”.²⁹

Vi såg att Herverarsagans kungakrönika uttryckligen bygger på befintliga sagor. Vi har sett att Orkneyinga saga ger hela den grundläggande informationen om Blot-Sven och hans revolt som återfinns i Herverar saga ett århundrade senare. Med all sannolikhet utgör Orkneyinga saga Herverar sagas källa för denna episod.³⁰

Ännu en sagakälla existerar. I Magnúsosona saga, en del av Heimskringla (ca 1230³¹), berättar Snorri Sturluson³² om Kalmar ledung, en militär expedition som på 1120-talet riktades mot de ännu hedniska smålänningarna. I samband med detta gör texten en kort digression om kristendomen i Sveariket:

Var þann tíma víða í Svíaveldi mart fólk heiðit ok mart illa kristit, því at þá váru nokkurir þeir konungar, er kristni kǫstuðu ok heldu upp blótum, svá sem gerði Blót-Sveinn eða síðan Eiríkr inn ársæli.³³

²⁷ Michael Chesnutt hävdar t.ex. att Orkneyinga saga ”was compiled by an Icelandic author at the end of the 12th century or the beginning of the 13th century” och att den reviderades ca 1230 under inflytande från Heimskringla. Den ursprungliga versionen hade dessförinnan utgjort en av Snorris källor (Michael Chesnutt, ”Orkneyinga saga”, i Phillip Pulsiano et al. (red.), *Medieval Scandinavia: An Encyclopedia* (New York-London 1993) s. 456). Finnbogi Guðmundsson ger samma datering för originalversion och omarbetning (”Orkneyinga saga”, *Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid* 12, 2:a uppl. (1981) s. 699). Flera forskare anser alltså att den bevarade versionen har interpolerats ca 1230 med avsnitt från Heimskringla. Det aktuella avsnittet saknar dock motsvarighet i Heimskringla och det finns inga skäl att anta att det skulle utgöra en senare interpolation.

²⁸ Morkinskinna dateras till ca 1220 av bl.a. Else Mundal, ”Sagalitteraturen”, i Odd Einar Haugen (red.), *Handbok i norrøn filologi* (Bergen 2004) s. 273.

²⁹ *Morkinskinna*, utg. Finnur Jónsson (Köpenhamn 1932) s. 31; Separata Olavssagan efter *Saga Óláfs konungs hins helga: Den store saga om Olav den hellige*, utg. Oscar Albert Johnsen & Jón Helgason, vol. 1 (Oslo 1941) s. 255.

³⁰ Svend Ellehøj har hävdad den omvända låneriktningen, men är lika klar över att det handlar om ett direkt beroende (Ellehøj 1965, s. 105–106).

³¹ Se t.ex. Diana Edwards Whaley, ”Heimskringla”, i Phillip Pulsiano et al. (red.), *Medieval Scandinavia: An Encyclopedia* (New York / London 1993) s. 276.

³² Snorris författarskap till Heimskringla har ifrågasatts (se t.ex. Jonna Louis-Jensen, ”Heimskringla – Et værk af Snorri Sturluson?”, *Nordica Bergensia* 14, 1997, s. 230–245). Denna artikel tar inte ställning i frågan, men använder för enkelhets skull på hävdvunnet sätt Snorris namn för verkets upphovsman.

³³ Efter *Heimskringla* III, utg. Bjarni Aðalbjarnarson, Íslenzk fornrit 28 (Reykjavík 1951) s. 263.

Uppgiften om Blot-Sven som ledande gestalt i ett hedniskt uppror bland svearna en god tid in i kristnandeprocessen är densamma som i *Hervarar saga* och *Orkneyinga saga*.³⁴ Snorri har bevisligen känt *Orkneyinga saga* – som han alltså på andra ställen hänvisar till – och det är därför inte omöjligt att denna saga är hans källa här, även om detta inte förklarar omnämmandet av Erik årsäll. Det finns dock indikationer om att han i detta fall haft en annan källa. Avsnittet om Kalmar ledung överensstämmer i huvudsak ordagrant med *Ágrip af Noregskonunga sögum*, en av de äldsta konungasagorna från ca 1190.³⁵ Detta tidiga verk är utan tvivel Snorris direkta källa till episoden, och han har övertagit texten närmast rakt av från denna. Detta skulle ge oss en datering av den aktuella källan till ca 1190. *Ágrip*-handskriften är emellertid defekt, och avsnittet om Kalmar ledung följer omedelbart efter en lakun, och enbart den avslutande delen av episoden finns därför med i handskriften. Vi kan inte avgöra om orden om Blot-Sven också stod i *Ágrip*, även om det förefaller rimligt.³⁶

Ytterligare en norrön källa är *Langfeðgatal*. Det är en samling kungalängder för Sverige, Norge och Danmark. Den äldsta version vi känner stod i en handskrift explicit daterad till 1254 av skrivaren själv.³⁷ Listan över de svenska kungarna sträcker sig från Ragnar lodbrok till Erik Eriksson (kung 1222–1250). Eriks trontillträde 1222 utgör denna källas terminus post quem och den äldsta kända handskriftens tillkomst 1254 dess terminus ante quem.

Kungaräckan i *Langfeðgatal* fram till Inge d.y. överensstämmer fullt ut med den som finns i *Hervararkrönikan* och torde utgöra en direkt förlaga till det yngre verket. Texten i *Langfeðgatal* är inte berättande, utan består av en ren namnuppräkningslista. Efter kung Håkan följer i grupp: ”Ingi Steinkells.s. oc hallstein oc blot Svein”.³⁸ Blot-Svens namn dyker upp en gång

³⁴ Sirpa Aalto hävdar om Blot-Sven-historien – som hon betecknar som ”myth” – att ”None of the kings’ sagas mention this episode” (Aalto 2010, s. 79). Påståendet är alltså oriktigt. Till den mystiske Erik årsäll återkommer jag i ett annat arbete.

³⁵ Så t.ex. Bjarni Einarsson, ”*Ágrip af Noregskonunga sögum*”, i Phillip Pulsiano et al. (red.), *Medieval Scandinavia: An Encyclopedia* (New York / London 1993) s. 5 och Rudolf Simek & Hermann Pálsson, *Lexikon der altnordischen Literatur* (Stuttgart 1987) s. 5.

³⁶ Se Lönnroth (1996) s. 150, som antar att orden om Blot-Sven stod i *Ágrip*.

³⁷ Handskriften är förlorad och är idag bevarad genom Árni Magnússonss avskrift i AM 1 e b II fol. (se utförligare nedan).

³⁸ Efter Christian Lovén, *Historieskrivning vid Uppsala domkyrka under högmedeltiden: Handskriften UUB C 92 och dess källor* (Uppsala 2012) s. 62.

till. Mellan Ragnvald och Sverker d.ä. står följande: ”Kölr blotsveins.s. hann kolloðu Sviar Eiric arsæla”.³⁹

Den information som ges om Blot-Sven i Langfeðgatal – att hans regeringstid överlappar Inges och att han är kopplad till en senare kung Erik årsäll – återfinns även i de båda tidigare norröna verk som nämner honom, Orkneyinga saga respektive Heimskringla. De framstår som de sannolika källorna till Langfeðgatal's uppgifter om Blot-Sven.

Vi såg att många forskare har uppfattat Hervarar saga som den enda källan, eller åtminstone huvudkällan, till Blot-Sven och den hedniska revolten. Uppfattningen var inte korrekt. Det finns åtskilliga norröna källor från 1200-talets första decennier som omtalar Blot-Sven. Hervarar saga är i själva verket yngst av alla de norröna källor som nämner Blot-Sven och med stor sannolikhet direkt beroende av de föregående. Den bidrar inte med ytterligare information av substantiellt slag och måste bedömas som en föga relevant källa, den minst betydande av de norröna källor som nämner Sven. När det gäller bedömningen av den historiska karaktären hos Blot-Sven och den hedniska revolten bör Hervararkrönikan berövas sin centrala status i diskussionen.

De svenska källorna

Att källorna till Blot-Sven och den hedniska revolten i Sverige är rent isländska är ett påstående som flera gånger förekommit inom forskningen under de senaste decennierna. Det förutsätts givetvis av de forskare som tror att den isländska Hervarar saga är den enda källan överhuvud (jfr ovan), men uppfattningen möter även hos forskare som synes medvetna om att fler källor finns. Dick Harrisons bekantskap med källäget är inte alldeles klar, men entydigt klar är hans uppfattning på denna punkt: ”Problemet är att historien om Inge och Blot-Sven stammar från Island. [...] *Ingen svensk källa nämner Blot-Sven.*”⁴⁰ [min kursivering]. Lars Lönnroth avfärdar Blot-Svens historiska existens efter en behandling av enbart de norröna källorna Hervarar saga, Orkneyinga saga och Heimskringla⁴¹, och han hävdar att Sven, till skillnad från Inge d.ä., inte finns belagd i ”oberoende källor”, vilket han bland annat exemplifierar med en svensk

³⁹ Efter Lovén (2012) s. 63.

⁴⁰ Harrison (2012).

⁴¹ Lönnroth (1996) s. 148–151.

kungalängd som nämner Inge men inte Sven.⁴² Uppenbarligen känner inte heller Lönnroth några svenska källor som omtalar Blot-Sven. Nils Blomkvist nämner enbart *Hervarar saga* och *Orkneyinga saga* när han presenterar källäget⁴³, och Carl Edlund Anderson förtecknar i samma syfte enbart de tre norröna verken *Hervarar saga*, *Orkneyinga saga* och *Heimskringla*⁴⁴.

Påståendet att källorna om Blot-Sven uteslutande är isländska, och att svenska källor alltså saknas, har utgjort ett av huvudargumenten för att avfärda hans historiska existens. Är detta en korrekt bild av källsituationen?

Så är inte fallet. Det finns flera svenska medeltidskällor som nämner Blot-Sven.

Utförligast av de svenska källorna är *Eskilslegenden*, *Vita Sancti Eskilli*, från slutet av 1200-talet.⁴⁵ Det är också den enda berättande svenska källan. Blot-Svens förekomst i detta verk var väl känd av tidigare forskare, men i de senaste decenniernas forskning synes enbart Henrik Janson och Olof Sundqvist vara medvetna om denna källas omnämnande av Sven.⁴⁶ Legendan berättar hur biskop Eskil (Eskillus) kommer från Britannien till Sverige när kung Inge (Yngo) härskar. Då åtskilliga svear avfaller från kristendomen drivs Inge bort från sitt rike och i stället väljs en avgudadyrkare (idolatra) vid namn Sven (Sweno) till kung. Denne kallas "BlodhSwen" eftersom han uppmanar folket att dricka blod från offerdjuren. Eskil kommer till en offerfest i Strängnäs och lyckas genom ett mirakel framkalla ett oväder som förstör de hedniska altarna och offerdjuren. Han misshandlas av en trollkarl vid namn Spabodde och förs sedan inför kung Sven, som dömer honom till döden. Eskil stenas, var-efter mirakel äger rum kring hans lik.⁴⁷

Fem svenska kungalängder från 1200- och 1300-talen nämner också

⁴² Lönnroth (1996) s. 150. Den kungalängd Lönnroth refererar till är den som bifogats huvudhandskriften till *Äldre Västgötalagen*, Cod. Holm. B 59. Denna kungalängd är nedtecknad ca 1325 (Sture Bolin, *Om Nordens äldsta historieforskning: Studier över dess metodik och källvärde* (Lund 1931) s. 141) men torde ha sammanställts ca 1240 (Per-Axel Wiktorsson, inledning till *Äldre Västgötalagen och dess bilagor i Cod. Holm. B 59*, vol. 1, (Värnamo 2011) s. 15).

⁴³ Blomkvist (2004) s. 587, not 41.

⁴⁴ Carl Edlund Anderson, *Formation and Resolution of Ideological Contrast in Early History of Scandinavia*, (Cambridge 1999) s. 86.

⁴⁵ Toni Schmid, "Eskil", *Svenskt biografiskt lexikon* 14 (Stockholm 1953) s. 519.

⁴⁶ Janson (2000) s. 190–191; Sundqvist (2013), s. 79.

⁴⁷ Vita Sancti Eskilli, efter utgåvan i *Scriptores rerum Svecicarum* 2 (1828) s. 395–396.

Blot-Sven.⁴⁸ De kan föras samman till en typ av kungalängd som anses ha tillkommit i Uppsala och trakten däromkring och därför av Sture Bolin har betecknats som ”kungalängden av Uppsalatyp”.⁴⁹ Den äldsta av dessa kungalängder är den s.k. Uppsalalängden (Bolin) i handskrift C 70 från ca 1260.⁵⁰ Fyra av längderna är skrivna på latin, en på svenska. Samtliga inleds med Olof skötkonung. Blot-Sven omtalas som Sveno ydolatra, d.v.s. ’Sven avgudadyrkaren’ i tre äldsta av de latinska längderna, som enbart Sveno i den yngsta och som Sven blodkarl i den svenskspråkiga.⁵¹ I samtliga är Sven placerad närmast före Håkan röde, som i sin tur föregår Inge d.ä.; i samtliga utom en (C 15) följer han närmast efter en kung vid namn Näskonung (C 70 ”Neskunuger” etc; denne saknas helt i C 15). Belägget i C 70 från ca 1260 är viktigt. Det är det handskriftligt äldsta omnämmandet av Blot-Sven som existerar. Kungalängden i C 92 har här till ett tillägg som nämner Blot-Sven: tronpretendenten Kol i Knut Erikssons tid uppges där vara son till Blot-Sven (”blothswens filius”⁵²).

Ännu en svensk källa från samma tid och miljö torde nämna Blot-Sven. Källan är känd som Uppsalaannalerna eller *Incerti scriptoris chronicon* (bevarad i Uppsalahandskriften C 92). Den är nedtecknad i Uppsala ca 1300⁵³ och sannolikt sammanställd i denna miljö. Annalen inleds 1160 med Erik den heliges död, och i samband med detta följer en notis om Eriks härstamning på mödernet. Hans mor uppges vara Cecilia, dotter till kung Sven och syster till jarl Ulf Galla och Kol (”Mater ejus fuit Cecilia filia Swenonis Regis quæ fuit soror Ulps Ducis Galla & Chols”).⁵⁴ Den enda kung Sven som omtalas i Sverige, därtill i den aktuella tiden (beräknat utifrån Erik den heliges ålder), är Blot-Sven. Forskarna har därför tolkat omnämmandet som syftande på Blot-Sven.⁵⁵ Slutsatsen framstår som rimlig. Uppgiftens ålder, ursprung och värde har inte kunnat fastställas,

⁴⁸ Utgivna i Bolin 1931, s. 162–166, *Scriptores rerum Svecicarum* 1 (1818) s. 16–22, samt Lovén (2012) s. 55–56.

⁴⁹ Bolin (1931) s. 169.

⁵⁰ De övriga är C 92 från 1290 (Lovén (2012) s. 56), C 15 (sent 1300-tal), *Codex Saxonicus A 182* (sent 1300-tal) och *Codex Holmiensis B 17* (svenskspråkig, andra hälften av 1400-talet); för dateringarna, se Bolin (1931) s. 161.

⁵¹ C 70 har ”sveno ydolatra”, C 92 ”sveno ydolatra”, A 182 ”sueno ydolatra”, C 15 enbart ”Sweno”; B 17 har ”swen blodhkarl” (efter Bolin (1931) s. 162).

⁵² Efter Lovén (2012) s. 63.

⁵³ Lovén tycks mena att annalen sannolikt skrevs in i handskriften 1305 eller 1306, men nämner även möjligheten att den kan ha påbörjats så tidigt som ca 1290 (Lovén (2012) s. 77).

⁵⁴ Efter *Scriptores rerum Svecicarum* 1 (1818) s. 83.

⁵⁵ T.ex. Bolin (1931) s. 226.

men hänvisningen synes ytterligare belägga att det i det sena 1200-talets Svealand fanns information om en sveakung Sven ca 200 år tidigare.

Ett av huvudargumenten mot Blot-Svens och den hedniska revoltens historicitet har varit att källorna enbart är isländska och därmed tillkomna på stort avstånd från händelser i Sverige. Premissen för detta argument är oriktig. Det finns flera svenska medeltida källor som omtalar Blot-Sven. De har tillkommit i det land där han skall ha levat och verkat, flertalet rentav i Svealand, det område han knyts till. Det råder därmed en avsevärd närhet mellan källornas tillkomstort och verksamhetsorten för den gestalt och det skeende de omtalar.

De isländska och svenska källornas ursprung och eventuella relation till varandra

De flesta forskare synes vara eniga om att det inte existerar sinsemellan oberoende isländska och svenska källor om Blot-Sven. Däremot finns ingen konsensus om hur denna frånvaro av oberoende är beskaffad.

Åtskilliga forskare är omedvetna om existensen av svenska källor om Blot-Sven (Dick Harrison, Alexandra Sanmark, Lars Lönnroth m.fl.).⁵⁶ Några hävdar att de isländska källorna är beroende av de svenska (Henrik Janson, Sture Bolin, Christian Lovén, Carl F. Hallencreutz)⁵⁷, medan andra hävdar att de svenska källorna är beroende av de isländska (S.U. Palme, Philip Line, Peter Sawyer).⁵⁸ Några tänker sig en växelvis påverkan fram och tillbaka mellan de svenska och isländska källor som nämner Blot-Sven.⁵⁹ Påfallande är att diskussionerna nästan aldrig rört samtliga källtyper. De flesta av dessa forskare diskuterar det påstådda beroendet enbart i en typ av källa, vissa kungalängderna (Bolin, Lovén), andra de berättande källorna (Hallencreutz); enbart Henrik Janson nämner båda typerna. Flera synes förutsätta att beroendet åtminstone delvis är direkt mellan de bevarade texterna (Line, Bolin)⁶⁰, medan andra rekonstruerar förlorade

⁵⁶ Harrison (2012); Sanmark (2004) s. 112; Lönnroth (1996) s. 149.

⁵⁷ Janson (2000) s. 187, 188, 190; Bolin (1931) s. 180, 184; Lovén (2012) s. 65, 70; Hallencreutz (1992) s. 20.

⁵⁸ Palme (1962) s. 73; Line (2007) s. 65; Sawyer (1988) s. 15.

⁵⁹ Bolin (1931) s. 192.

⁶⁰ Line (2007) s. 65; Bolin (1931) s. 180.

förlagor till de bevarade texterna och hävdar att den skriftliga influensen kommer från dem (Janson, Lovén).⁶¹ Det hela kompliceras ytterligare av att några forskare tror sig stödja sig på uppfattningar hos andra forskare, vilka emellertid aldrig förfäktat den uppfattning de tillskrivs (så Janson i anknytningen till Bolin⁶²).

Den konsensus som finns vad gäller källornas beroende är alltså i huvudsak skenbar. Det finns inte någon enhetlig uppfattning inom forskarvärlden att pröva. Vi nödgas därmed pröva ett antal olika typer av tänkbart beroende mellan de svenska och isländska källor som nämner Blot-Sven.

Är de isländska källorna beroende av de svenska kungalängderna?

Blot-Sven listas i svenska kungalängder från både Sverige och Island: kungalängden av Uppsalatyp och Langfeðgatal. Båda längderna stammar från 1200-talet. Tanken att det finns ett beroende mellan dem har verkligen framförts, och detta beroende skulle i så fall kunna utgöra ett beroende mellan de svenska och isländska uppgifterna om Blot-Sven. Det som hävdats är att Langfeðgatal skulle stå i beroende av kungalängden av Uppsalatyp. Denna uppfattning har framförts av Sture Bolin, och Henrik Janson har senare anslutit sig till tesen, liksom, med viss modifiering, Christian Lovén.⁶³

En sådan tes är attraktiv utifrån ett rent förnuftsperspektiv: Langfeðgatal har åtskilliga bevisligen korrekta uppgifter om svenska kungar, och sådana uppgifter måste ha något slags svenskt ursprung. I kungalängden av Uppsalatyp har vi en svensk källa som innehåller en stor del av den information som finns i Langfeðgatal, och detta faktum var Bolins främsta argument för beroendet.⁶⁴

Ändå är redan själva grundtanken att Langfeðgatal skulle ha påverkats av en skriven svensk längd problematisk.

Till att börja med måste vi minnas att Langfeðgatal sannolikt är äldre än den svenska längden. Detta visste inte Bolin och Janson, som enbart kände en yngre version av Langfeðgatal (tillkommen på 1300-talet), men det synes stå klart sedan Christian Lovén i sitt arbete från 2012 kunde

⁶¹ Janson (2000) s. 190; Lovén (2012) s. 70.

⁶² Janson (2000) s. 187

⁶³ Bolin (1931) s. 178, jfr s. 180, 184; Janson (2000) s. 187; Lovén (2012) s. 65, 70.

⁶⁴ Bolin (1931) s. 179.

presentera en hittills obeaktad äldre version av Langfeðgatal, som bör stamma från tiden före 1250⁶⁵, medan arketyper för kungalängden av Uppsalatyp med goda skäl kan dateras till tiden efter 1250.⁶⁶ Men datering av detta slag kan inte vara exakta, och om man med Lovén räknar med ickebevarade skrivna förlagor till arketyperna kan givetvis inte ett beroende av svenska längder uteslutas på denna grund.

Mer härtill kommer att det finns stora skillnader mellan Langfeðgatal och den svenska längden, både vad gäller de listade kungarna och deras ordningsföljd. Några exempel skall ges. En kung i den svenska längden saknas i Langfeðgatal, Näskonung. Mellan Olof skötkonung och Stenkil upptar Langfeðgatal Olofs två söner Anund och Emund, vilka saknas i den svenska längden, som i stället låter Olof följas direkt av Stenkil. Langfeðgatal låter Ragnvald följas av en kung med dubbelnamnet Kol/Erik årsäll, vilken saknas helt i den svenska längden, som däremot har en Kol långt senare, i Knut Erikssons tid, en uppgift okänd för Langfeðgatal. Langfeðgatal hävdar att Sverker den äldres far hette Kol, medan den svenska längden i stället anger Cornube. Langfeðgatal upptar flera kungar som samtidiga kungar över Sverige, bland annat Inge den äldre, Blot-Sven och Halsten som en grupp samt Filip och Inge den yngre som en annan; den svenska längden listar dem var för sig, delvis i en annan ordning. Halsten placeras av Langfeðgatal efter Inge d.ä., medan han i den svenska längden står hela fyra platser före denne. Olikheten i placering gäller även Blot-Sven. I den svenska längden placeras han närmast före Håkan röde, medan Langfeðgatal listar honom tillsammans med Inge d.ä. och Halsten i en grupp som följer efter Håkan.⁶⁷ Skillnaderna är många och

⁶⁵ Lovén (2012) s. 60. Denna version av Langfeðgatal står i AM 1 e b II fol, som är Árni Magnússons avskrift av en idag förlorad handskrift, bevarad i P. H. Resens bibliotek, av skrivaren själv daterad till 1254 (en presentation av handskriften ges i Anthony Faulkes, "The Earliest Icelandic Genealogies and Regnal Lists", *Saga-Book* 29, 2005, s. 115–119 och "The Genealogies and Regnal Lists in a Manuscript in Resen's Library", *Sjóttú ritgerðir helgaðar Jakobi Benediktssyni 20. júlí 1977* (Reykjavík 1977) s. 177–190). Denna version avslutas med Erik Eriksson och sammanställdes sannolikt under hans tid (1222–1250). Den hittills använda Langfeðgatalversionen – som var den enda som Bolin och Janson kände – stod i handskrift AM 415 4to från ca 1300 och hade tillfogat även de följande svenska kungarna, Valdemar Birgersson, Magnus Birgersson och Birger Magnusson, vilket visar att listorna om möjligt uppdaterades vid avskrift för att stämma överens med den aktuella situationen (efter *Alfræði íslensk* III, utg. Kr. Kålund (1917–18) s. 57).

⁶⁶ Bolin (1931) s. 167.

⁶⁷ För en detaljerad diskussion av skillnaderna och likheterna, se Sävborg (2015) s. 210–220.

substantiella och av flera slag. Det står helt klart att Langfeðgatal inte kan bygga på den svenska längden av Uppsalatyp.

Däremot kan man naturligtvis tänka sig att Langfeðgatal har påverkat på enstaka punkter av kungalängden av Uppsalatyp eller av en närbesläktad skriven svensk längd. Men finns skäl att tro att så är fallet?

Mot denna möjlighet talar att praktiskt taget all information om svenska kungar i Langfeðgatal är belagd i isländska källor som är äldre än både Langfeðgatal och den svenska längden. Samtliga svenska kungar i Langfeðgatal till och med Inge d.y. förekommer i äldre isländska källor, och av kungarna efter honom är samtliga utom Ragnvald likaledes belagda i äldre isländska källor.⁶⁸ Detta gäller även den viktigaste kungen i denna undersökning, Blot-Sven. Han finns, som redan visats, belagd i skrivna isländska verk betydligt äldre än såväl Langfeðgatal som någon svensk kungalängd överhuvud: i Orkneyinga saga från ca 1200 och i Heimskringla från ca 1230.

Den rimliga slutsatsen blir att Langfeðgatal bygger sin kunskap om svenskt 1000-tal på befintliga isländska källor. Det finns därmed ingen anledning att anta några influenser från svenska texter. Fallet Blot-Sven är här ett typexempel. De isländska källor som nämner honom är betydligt äldre än de äldsta svenska källorna, och Langfeðgatal bygger med stor säkerhet sin information om honom på dessa inhemska isländska källor.

Är den svenska kungalängden beroende av de isländska källorna?

Men därmed är inte frågan om ett eventuellt beroende mellan de svenska och isländska källorna om Blot-Sven avklarad. Vi måste också pröva den motsatta möjligheten, att den svenska kungalängden av Uppsalatyp bygger på eller är influerad av Langfeðgatal.

Mot en sådan lösning finns inga kronologiska hinder: Langfeðgatal bör redan ha existerat en tid när Uppsalatypen av kungalängd för första gången skrevs ned. En sådan tes synes aldrig ha framförts⁶⁹, men den är likväl viktig att pröva om frågan om det eventuella beroendet skall kunna avgöras.

⁶⁸ För utförligare behandling av detta, se Daniel Sävborg, ”Kungalängder och historie-skrivning: Fornsvenska och fornisländska källor om Sveriges historia, *Historisk Tidskrift* 135:2, 2015, s. 213–216.

⁶⁹ Philip Line kommer nära den i ett resonemang där han om Blot-Sven hävdar att ”the Icelandic Hervararsaga is probably the source for all later versions of his tale” (Line (2007) s. 65). Langfeðgatal och Uppsalalängden tycks han dock inte känna till, och vad han avser

Några positiva skäl att anta att kungalängden av Uppsalatyp skulle bygga på Langfeðgatal finns knappast. Att det funnits svenska traditioner om de inhemska kungarna beläggs av Västgötalagens kungalängd, som förmodligen är äldre än Langfeðgatal och under alla omständigheter oberoende av den.⁷⁰ Vi kan därmed fastslå att det fanns en tradition i Sverige om svenska 1000- och 1100-talskungar redan före Langfeðgatal tillkomst. Därmed framstår tesen att en svensk historiker på 1200-talet skulle importera en svensk kungalängd från Island som principiellt överflödigt. Mot tanken på ett sådant ursprung talar även de redan tidigare påpekade stora diskrepanserna mellan längderna vad gäller namn och ordningsföljd, fundamentala och genomgripande skillnader som är svåra att förena med tanken på ett grundläggande inflytande mellan längderna åt någondera hållet.

Däremot kan vi inte på dessa grunder utesluta möjligheten att den svenska kungalängden av Uppsalatyp har påverkats på enstaka punkter av Langfeðgatal. Hur förhåller det sig då med fallet Blot-Sven? Han saknas i Västgötalagens kungalängd och kan alltså inte beläggas som en del av svensk tradition genom äldre svenska källor, varför man skulle kunna hävda att Sven kan vara en kompletterande uppgift i kungalängden av Uppsalatyp och därmed ett tillfälligt detaljlån från Langfeðgatal. Det finns dock skäl som talar emot en sådan tes. Svens plats i kungalängderna av Uppsalatyp avviker markant från den i Langfeðgatal. I C70/C92/A182/B17 placeras han närmast före Håkan röde (och efter Näsikonung); i Langfeðgatal placeras han i en grupp om tre mellan Inge och Halsten, en grupp som följer efter Håkan röde och före Inge och Filip. Om Sven hade övertagits direkt från Langfeðgatal, som ett separat lån, skulle man vänta att han hade samma placering som där. I någon mån talar även den latinska beteckningen ”ydolatra”, som används i de svenska längderna, emot att uppgiften om Blot-Sven skulle bygga på isländska kungalängder. Om kunskapen om honom skulle komma direkt från denna isländska källa skulle man primärt ha väntat antingen formen Blot-Sven eller en latinsk översättning av detta öknamn. Men i stället för offrandet, blotet, nämner den svenska längdens tillnamn hans avgudadyrkan i allmänhet.

med ”later versions” är oklart, men han synes, i Schücks tradition, uppfatta *Hervararkrönikan* som ett mycket gammalt verk.

⁷⁰ Västgötalagens kungalängd skiljer sig ännu mer från Langfeðgatal vad gäller såväl namn som ordningsföljd än kungalängden av Uppsalatyp. Ingen har heller föreslagit ett beroende i detta fall. Likheterna och skillnaderna mellan Langfeðgatal och Västgötalagens kungalängd utreds i Sävborg (2015) s. 204–205, 220–222.

Det indikerar att det funnits en tradition i Sverige om en hednisk kung Sven, en tradition som inte varit beroende av namnformen Blot-Sven.

Det finns heller inga positiva skäl att tro att Blot-Sven i de svenska kungalängderna skulle ha övertagits från de berättande norröna källorna. Snarare finns även här fakta som talar emot detta. Det är påfallande att Sven i de svenska längderna aldrig placeras i anslutning till Inge, som är den ytterligare svenske kung som Blot-Sven kopplas till i de berättande isländska källorna.

Uppgiften om Kol, Blotsvens son

I den version av kungalängden av Uppsalatyp som finns i C92 nämns Blot-Sven ännu en gång. Blot-Sven utpekas här som far till den kung Kol som listas efter Knut Eriksson. Denna uppgift måste dock sättas in i en kontext bestående av övriga extrauppgifter i C92. Denna version har i relation till samtliga andra representanter för Uppsalatypen tre extrauppgifter, som i samtliga fall handlar om namnen på de listade kungarnas fäder. Då uppgifterna saknas i alla övriga versioner av Uppsalatypen bör de betraktas som tillägg i denna version.

Det handlar om Magnus, som sägs vara son till Henrik ("magnus henrici filius"), Ragnvald som sägs vara son till en Olof ("Ranguualdus olau'i filius") och så Kol, som sägs vara son till Blot-Sven ("coll. blothswens filius"). De tre uppgifterna finns inte i några andra tidigare svenska källor än C92. Däremot finns samtliga tre uppgifter i Langfeðgatal – och uppgifterna om Ragnvalds och Kols fäderne finns enbart i C92 och Langfeðgatal i hela det samlade källmaterialet. Det innebär att de tre tilläggsuppgifterna i C92 har en mycket påtaglig beröringspunkt med just Langfeðgatal. Det ger en stark indikation om en direkt relation mellan C92 och Langfeðgatal. Sture Bolin drog mycket riktigt slutsatsen att kungalängdsversionen i C92 lånar information direkt från Langfeðgatal, det äldre verket av de två.⁷¹

Om vi koncentrerar oss på uppgiften om 'Kol, Blotsvens son' stärks indicierna för ett beroende ytterligare. Formuleringarna i de två källorna är anmärkningsvärt lika: *Coll, Blothswens filius* (C92) att jämföra med *Kolr, Blótsveins sonr* (Langfeðgatal). Men formuleringen i C92 är inte bara lik den i Langfeðgatal. Även språkligt finns en anmärkningsvärd beröringspunkt: i C92 används genitivformen "blothswens [filius]". Denna form är nordisk, inte latinsk (som alltid är Svenonis), och den bryter därmed av

⁷¹ Bolin (1931) s. 192.

mot textens språk i övrigt. Denna genitivkonstruktion är i stället identisk med Langfeðgatal's norröna genitiv "blotsveins [sonr]". Detta tillfälliga språkbyte inne i en latinsk text indikerar att det handlar om ett inskott i texten, ett tillägg till den text som stod i den latinska förlagan, och att det rör sig om ett tillfälligt direkt lån från en annan skriven källa. Denna källa för inskottet bör ha varit på nordiskt språk och åtminstone i det aktuella fallet haft samma ordalydelse som Langfeðgatal.

Även det faktum att själva namnet på Blot-Sven här skrivs på nordiskt språk mitt inne i en latinsk text talar för att det rör sig om ett inskott i texten. Detta så mycket mer som denna person nämnts en gång tidigare i C92, och då med latinsk namnform – Sweno i stället för det nordiska Sven – och med latinskt tillnamn – *ydolatra*, i stället för den nordiska förleden *blot-*. Dessa nordiska drag utgör liksom i fallet med den nordiska genitiven tydliga indikationer om att vi här har tillägg i C92 övertagna från en skriven källa på nordiskt språk.

Namnformen *Blothswen* är dock mer anmärkningsvärd än så. Formen 'Blotsven' finns nämligen inte belagd i någon annan svensk medeltidskälla. Den aktuella texten i C92 ("blothswens filius") är den enda gång i de svenska källorna Sven omtalas med det namn han är känd i de norröna texterna. Det är den enda gång förleden *blot-* används om honom i det samlade medeltida svenska källmaterialet. I stället har de svenska källorna ett helt annat lexem, *blod*, eller använder ett tillnamn med betydelsen 'avgudadyrkare' (*ydolatra*), medan samtliga isländska källor använder just lexemet *blot-* som förled till Svens namn.

Man bör till sist notera den olikartade placeringen av 'Kol, Blotsvens son' i kronologin. I Langfeðgatal placeras han mellan Ragnvald och Sverker d.ä., kungar verksamma under 1100-talets första decennier, vilket skall sättas i relation till Blot-Sven, som i samma längd görs samtida med Inge d.ä., verksam vid 1000-talets slut. Det innebär en högst rimlig plats i kronologin för en son till Blot-Sven, och det är även i en norrön kontext en rimlig placering av en Kol, då den utpekade efterträdaren Sverker både här och annorstädes i norröna verk betecknas som 'Kols son'. I C92 placeras däremot 'Kol, Blotsvens son' mellan Knut Eriksson, som dog ca 1195, och Sverker d.y. Det är en helt orimlig plats för en son till Blot-Sven, både i relation till traditionell kronologi och till denna längds egen kronologi, då Blot-Sven (Sweno *ydolatra*) i C92 placeras närmast före Håkan röde, som härskade på 1070-talet.

Den rimligaste förklaringen till likheterna mellan C92 och Langfeðgatal på denna punkt är att den förra står i direkt beroende av den senare. Det

som har skett kan i så fall rekonstrueras på följande sätt: C92:s förlaga hade i likhet med samtliga de övriga representanterna för kungalängden av Uppsalatyp enbart namnet Kol, utan uppgift om fadern (C70 ”Colo”, A182 ”Colo”, C15 ”Kool”, B17 ”kwl”⁷²), gällande en kung i Knut Erikssons tid. C92:s redaktör hade tillgång till en handskrift med Langfeðgatal och fann där information om en kung Kol. Han identifierade denne med den Kol han hade i sin svenska förlaga (versionen i C70, A182 m.fl.) och lade till den information om fädernet som fanns i Langfeðgatal, samtidigt som han behöll placeringen av Kol från den svenska förlagan, trots att detta innebar att en son till Blot-Sven nu hamnade på en kronologiskt orimlig plats i kungalängden.

Slutsatsen blir att Sture Bolins uppfattning om tilläggsuppgifterna kan bekräftas. Omnämmandet av ’Kol, Blot-Svens son’ i C92, liksom de två övriga tilläggsuppgifterna i C92, utgör ett direkt lån från Langfeðgatal.⁷³ Denna direkta relation gäller dock enbart C92 och inte någon av de övriga versionerna av kungalängden av Uppsalatyp.

Finns ett beroende mellan de svenska och isländska berättande källorna?

Hittills har vi diskuterat det eventuella beroendet mellan kungalängder. Men det finns också berättande källor som nämner Blot-Sven. Två av dem är från Island – Orkneyinga saga och Hervarar saga, vilkas skildring ligger nära varandra och omtalar samma centrala delar av skeendet. En är från Sverige – Eskilslegenden. I både de isländska och svenska källorna handlar det om skildringar av ett händelseförlopp där Blot-Sven tar del. Finns skäl att anta ett beroende mellan dem?

Det finns två tänkbara påverkansriktningar:

- 1) Eskilslegenden → Orkneyinga saga/Hervarar saga
- 2) Orkneyinga saga/Hervarar saga → Eskilslegenden

Det är primärt den första möjligheten som har aktualiserats inom forskningen. I direkt form är den omöjlig av kronologiska skäl – Eskilslegenden är närmare hundra år yngre än Orkneyinga saga. Henrik Janson driver dock denna tes i modifierad form: en äldre, icke bevarad, version av

⁷² Efter Bolin (1931) s. 163.

⁷³ Christian Lovén har polemiserat mot Bolins tes på denna punkt och i stället argumenterat för C92:s oberoende av Langfeðgatal här (Lovén (2012) s. 72–74). Hans invändningar är dock inte hållbara (se undersökningen i Sävborg (2015) s. 223–225).

Eskilslegenden skall ha influerat de norröna skildringarna av Blot-Svens makttillträde och Inges fördrivande.⁷⁴

Mot denna lösning kan andras ett rent principiellt skäl: den förutsätter antagandet av en ickebelagd källa, och i enlighet med Occams princip bör vi inte föra in fler faktorer än nödvändigt. Mot tesen talar i någon mån också det faktum att legendens huvudperson, Eskil, inte finns omnämnd i en enda av de isländska källorna, trots att även de fokuserar på just de religiösa aspekterna av skeendet.

Jansons tes bygger på antagandet att lån till Island av skrivna svenska, icke bevarade, helgonlegender kan beläggas. Han hänvisar här till Lars Olof Larsson, som sägs ha ”visat” att Gunnlaugr Leifsson i sitt verk om Olav Tryggvason från ca 1200 hade tillgång till en skriven svensk legend om St Sigfrid från slutet av 1100-talet, en legend som dock inte bevarats.⁷⁵ Carl-Fredrik Hallencreutz har senare anslutit sig till Jansons argumentation.⁷⁶ Att anta att de norröna uppgifterna om Blot-Sven skulle återgå på en förlorad svensk Eskilslegend från 1100-talet måste under alla omständigheter ses som en djärv gissning snarare än som en välstyrkt hypotes, men gissningen skulle åtminstone vinna i styrka om det verkligen kan beläggas att isländska författare under denna tid hade tillgång till skrivna svenska helgonlegender. Larssons argument om Sigfridslegenden, som utgör grunden för Jansons tes om Eskilslegenden, bör därför prövas.

Lars Olof Larsson påpekar att den bevarade Sigfridslegenden är från 1200-talet, men han hävdar att den återgår på en äldre skriven legend som kan rekonstrueras med hjälp av två tidigare källor som han menar återgå på denna. Den ena av dessa källor är Äldre Västgötalagens biskopskrönika, som brukar dateras till ca 1240. Den andra är isländsk, Gunnlaugr Leifssons förlorade saga om Olav Tryggvason från ca 1200 (Larsson daterar den till perioden 1193–1219), varav vissa avsnitt refereras eller återges i Den stora sagan om Olav Tryggvason.⁷⁷

I Olav Tryggvasons saga berättas om den engelske biskopen Jón Sigurðr i ett längre avsnitt. Hans verksamhet hos kung Olav Tryggvason av Norge skildras först. Efter Olavs död beger han sig till Olof skötkonungs

⁷⁴ Janson (2000) s. 190–191.

⁷⁵ Janson (2000) s. 190.

⁷⁶ Hallencreutz (1992) s. 20; Hallencreutz skriver i en not att han har haft tillgång till Jansons arbete i manuskriptform.

⁷⁷ Lars-Olof Larsson, *Det medeltida Varend: Studier i det småländska gränsländets historia fram till 1500-talets mitt* (Växjö 1975) s. 38.

svenska hov, döper kungen och omvänder många hedningar. Under en utförligt återgiven predikan i Sigtuna nämner han Växjö ("Uegsior") som en plats där kristna män har dödats⁷⁸. Betydligt längre fram i berättelsen omtalas att Sigurðr reste till Varend ("Vernd") och tjänade Gud där under en längre tid.⁷⁹ Han åldrades starkt och tog på ålderdomen en gång ett bad under fastan, varvid en röst från ovan gav honom en skarp tillsägelse.⁸⁰ Sigurðr plågades av ånger över sitt brott och dog ett fåtal dagar senare. Han begravdes av sina klerker och kristna lekmän på den plats där han dött.⁸¹ Där avslutas berättelsen om Sigurðr och sagan går över till andra gestalter kring Olav Tryggvason.

Västgöotalagens biskopslängd är vida mer kortfattad. På ett fåtal rader (knappt sju i Schlyter-Collins utgåva) berättas om biskop Sigfrid som kom från England och spred kristendomen. Krönikan radar kortfattat upp några fakta kring Sigfrid: han invigde tre kyrkogårdar vilkas namn räknas upp, han for till Varend och spred kristendomen, han dog i Varend; hans ben vilar i Växjö, men änglar förde hans själ till paradiset.⁸²

Det är sannolikt att dessa två redogörelser återgår på en och samma tradition om kristnandet av Varend. Men finns det skäl som talar för att de återgår på en och samma skrivna text? Och att denna text i så fall var en svensk helgonlegend?

Enligt Larsson företer uppgifterna hos Gunnlaugr och Västgöotalagens biskopskrönika "så påtagliga likheter att man måste räkna med en gemensam förlaga".⁸³ Det är alltså denna slutsats som övertygat Janson så att den utgör en premiss för hans argumentation kring de norröna Blot-Svenkällornas beroende av förlorade svenska texter.

När man betraktar informationen i de två källorna får man emellertid en annan bild, i synnerhet om man går till Olavssagan direkt i stället för till Larssons referat av den. Så sägs t.ex. intet i Olavssagan, i motsats till vad Larsson påstår i sitt referat, om att Sigurðr skulle ha begravts i Växjö ("och han blev begravd i Växjö", lyder Larssons referat av sagan⁸⁴); denna plats nämns i sagan enbart vid ett tillfälle, betydligt tidigare, i ett helt annat sammanhang. I själva verket förekommer i Västgöotalagens krönika

⁷⁸ *Flateyjarbók: En Samling af norske Konge-Sagaer med inskudte mindre Fortællinger* 1 (Christiania 1860) s. 513.

⁷⁹ *Flateyjarbók* (1860) s. 515.

⁸⁰ *Flateyjarbók* (1860) s. 515.

⁸¹ *Flateyjarbók* (1860) s. 516.

⁸² *Westgöta-Lagen*, utg. H. S. Collin & C. J. Schlyter (Stockholm 1827) s. 304–305.

⁸³ Larsson (1975) s. 38.

⁸⁴ Larsson (1975) s. 38.

inte *någon* av de detaljer som bygger upp Olavs sagans redogörelse. Verksamheten hos Olav Tryggvason, verksamheten hos Olof skötkonung, besöket i Sigtuna och den långa predikan där, biskopens åldrande, hans bad under fastan, rösten från ovan, hans ångerkval, hans sjukdom, död och begravning – ingenting av detta återfinns i krönikan. Och omvänt gäller att inga av de element som omtalas i krönikan möter i sagan – där saknas uppgifterna om de tre invigda kyrkogårdarna, uppgiften att hans ben vilar i Växjö och upplysningen att änglarna förde hans själ till paradiset. Inte ens protagonistens namn är detsamma i de två verken – sagans Jón Sigurðr mot krönikans Sigfrid. I själva verket ligger de enda likheterna på ett ytligt plan: en engelsman med namn som innehåller förleden *Sig-* missionerade och dog i Varend. De ”påtagliga likheter” som Larsson nämner står inte att finna. Hans slutsats att likheterna är så stora att man ”måste räkna med en gemensam förlaga” framstår som ogrundad. Henrik Jansons uppfattning att Larsson ”visat” att Sigfridlegenden ”importerats till norra Island” ca 1200⁸⁵ får inte stöd. Att använda Larssons slutsats som grundval för hypotesen att de norröna uppgifterna om Blot-Sven bygger på en förlorad skriven svensk Eskilslegend är inte befogat.

Den omvända typen av influens, att de norröna berättande källorna (Orkneyinga saga/Hervarar saga) skulle utgöra källan till Eskilslegendens information om Blot-Sven, har antytts av Sven Ulric Palme (kopplingen till Blot-Svens hedniska reaktion betecknas – utan närmare precisering – som ”lån från [...] den västnordiska sagolitteraturen”⁸⁶), som dock inte argumenterar för påståendet eller ens diskuterar det. Denna möjlighet är, till skillnad från den föregående, kronologiskt fullt tänkbar även utan antagande av förlorade källor – Orkneyinga saga är som sagt betydligt äldre än Eskilslegenden.

Möjligheten att Blot-Sven i Eskilslegenden utgör ett lån från de isländska källorna kan inte helt avskrivras. Det bör noteras att Eskilslegenden är den enda svenska källa där Sven kopplas till kung Inge, något som däremot sker i flera av de isländska källorna. Härtill kommer namnformen BlodhSwen, som ligger betydligt närmare de isländska källornas Blót-Sveinn än de svenska källornas Sveno ydolatra.⁸⁷ Några avgörande argument för Eskilslegendens beroende av isländska källor är detta dock

⁸⁵ Janson (2000) s. 190.

⁸⁶ Palme (1962) s. 73.

⁸⁷ Namnformen ”Blodhswen” finns visserligen i C92 i den tillagda uppgiften om kung Kols fäderne. Detta tillägg är dock, som Bolin hävdar (1931 s. 191) och som jag påvisat ovan,

inte. Mot en hypotes om ett sådant inflytande talar framför allt att den förefaller överflödig. Legendens huvudhistoria om Eskils martyrium under en hednisk revolt vid 1000-talets slut kommer inte från isländska källor; ingen av dessa känner Eskil. Denna händelse är dessutom ett historiskt belagt faktum, vilket framgår av att en nära samtida källa, *Ælnoths Vita et Passio S. Canuti* från tidigt 1100-tal, omtalar Eskils martyrdöd i Sverige under en hednisk revolt.⁸⁸ Det som teoretiskt skulle kunna utgöra ett isländskt lån är att Blot-Sven förs in i sammanhanget. Men att det funnits en svensk tradition om en avgudadyrkande svensk kung vid namn Sven under sent 1000-tal var bevisligen bekant i Sverige åtminstone vid mitten av 1200-talet (kungalängden i C 70), d.v.s. nära ett halvt sekel före Eskilslegendens tillkomst. Redan före Eskilslegendens författande vid 1200-talets slut existerade alltså i Sverige – oberoende av isländska källor – både kunskapen om den hedniska revolten under sent 1000-tal där Eskil dödas och kunskapen om en hednisk kung Sven under samma tid. Därmed synes det överflödigt att anta en import av isländska källor på denna punkt och rimligare att anta att legenden bygger på inhemskt stoff.⁸⁹

Muntlig tradition på Island om Sverige och svenska kungar från 1000-talet till 1200-talet

De svenska och isländska källor som nämner Blot-Sven framstår efter undersökningarna ovan som oberoende av varandra.⁹⁰ De har inte influerat varandra och de återgår inte på gemensamma förlagor. De svenska och isländska uppgifterna om Blot-Sven återgår i så fall på oberoende muntlig information.

Denna slutsats kan emellertid ses som principiellt problematisk. Finns alls någon grund för att anta att det fanns en rent muntlig tradition om

med stor säkerhet ett lån från Langfedgatal och utgör därmed inget belägg för en svensk tradition kring namnformen.

⁸⁸ Efter *Gesta Swenomagni Regis et Filiorum eius Passio Gloriosissimi Canuti Regis et Martyris*, utg. Martin Clarentius Gertz, Vitæ Sanctorum Danorum (Köpenhamn 1908–12) s. 83.

⁸⁹ Olof Sundqvist synes ta för givet att Eskilslegenden ”knappast är beroende av den isländska traditionen” (Olof Sundqvist, ”Gamla Uppsala som förkristen kultplats: en översikt och en hypotes”, i Olof Sundqvist & Per Vikstrand (red.), *Gamla Uppsala i ny belysning* (Uppsala 2013), s. 79). Han för dock ingen diskussion kring beroendefrågan eller forskningens syn på källäget kring Blot-Sven.

⁹⁰ Med undantag för C92:s tillagda uppgift om Kol som son till Blot-Sven (se ovan).

1000-talets Sverige på Island och att de isländska texternas uppgifter bygger på denna? Flera forskare tycks inte tycks ha kunnat föreställa sig detta. De aktualiserar aldrig ens möjligheten av en sådan muntlig bakgrund, utan rekonstruerar i stället förlorade gemensamma källor från Sverige för att förklara förekomst av samma information i svenska och isländska 1200-talskällor.⁹¹ Själva sannolikheten av en muntlig tradition på Island för den svenska historiens del bör därmed utredas. Finns några belägg för eller indikationer om en muntlig tradition på Island under 1100- och 1200-talet om 1000-talets Sverige?

Odr Snorrasons Yngvars saga, ca 1190⁹², berättar om en stor svensk expedition i österled på 1000-talet, en färd som slutat med sveahövdingen Ingvars och många av hans mäns död. Kärnan i berättelsen är historisk. Centralfigurens namn, färdens geografiska riktning, dess krigiska inriktning och dess tragiska slut bekräftas av ett stort antal runstenar från 1000-talet, vilka nämner Ingvar och hans färd i österled, strider han och hans män utkämpat och många av deltagarnas död. Varken denna historia eller ens Ingvars namn nämns någonsin i skriftliga källor från Sverige utöver de samtida runinskrifterna, varför det framstår som osannolikt att Yngvars saga skulle bygga på sådana källor. Sagan redovisar dessutom i detalj sina källor. Det handlar om ett antal rent muntliga informanter, varav en uppges ha hört berättelsen om Ingvar av en köpman som i sin tur inhämtat den vid den svenske kungens hov.⁹³

Fallet lär oss en del om hur kunskap om svenskt 1000-tal har traderats på Island före nedtecknandet av sagor. Yngvars saga belägger att man på Island ca 1200 hade kunskap om reellt historiska personer i 1000-talets Sverige, en kunskap som har traderats muntligt på Island och som anges gå tillbaka på information från ögonvittnen och informanter vid svenska hovet. Man har haft kunskap om framstående svenskar på 1000-talet, kunskap man *inte* har fått från svenska dokument, eller från skrivna texter överlag.

⁹¹ Typiska exempel är Henrik Janson och Carl F. Hallencreutz om en förlorad Eskilslegend som skall ha influerat Orkneyinga saga/Hervarar saga (Janson (2000) s. 190–191; Hallencreutz (1992) s. 20), Christian Lovén om en förlorad arketyper för kungalängden av Uppsala-typ som skall ha influerat Langfeðgatal (Lovén (2012) s. 65, 70) och Lars Olof Larsson om en förlorad svensk Sigfridslegend som förebild för både Gunnlaugr Leifssons uppgifter och den senare svenska Sigfridslegenden (Larsson (1975) s. 38); se även ovan.

⁹² Se Dietrich Hofmann, "Die Yngvars saga víðförla und Oddr munkr inn fróði", i Ursula Dronke et al. (red.), *Speculum Norroenvm* (Odense 1981) s. 221.

⁹³ *Yngvars saga víðförla jämte ett bihang om Ingvarsinskrifterna*, utg. Emil Olson (Köpenhamn 1912) s. 49.

Traditionen om en händelse i 1000-talets Sverige har alltså traderats muntligt till och på Island under 1100-talet, eventuellt redan under 1000-talet, för att nedtecknas för första gången någonsin av en isländsk sagaförfattare. Berättelsen har anpassats efter traditionella berättarmönster och lärda motiv, men namnet på den ledande gestalten liksom flera huvuddrag i expeditionen har bevarats.

Skáldatal är en förteckning över skalder från 800-talet till 1200-talet, handskriftligt bevarad från mitten av 1200-talet⁹⁴. Verket är uppbyggt som en kronologisk lista över kungar och furstar, och till vart och ett av deras namn fogas namnen på de skalder som diktat om dem. Verket delas in i fyra separata delar utifrån vardera svenska, norska, danska och övriga furstar.

Skáldatal listar ca 17 svenska kungar och furstar från 800-talets halv-historiska tid till Erik Eriksson på 1200-talet (i Codex Upsaliensis även Birger jarl).⁹⁵ Ett viktigt faktum är att det handlar om fall där de dikter som skall ha framförts inte återges i några skriftliga källor.⁹⁶ I de allra flesta fall – däribland samtliga fall från 1100-talet och det sena 1000-talet – är vi dessutom i situationen att hela uppgiften om att dessa skalder skall ha besjungit eller varit kopplade till kungligheten i fråga saknas i alla skriftliga källor. Den information Skáldatal förmedlar i sin svenska del bör därmed, åtminstone i flertalet fall, vara helt grundad i muntlig tradition.

Skáldatals svenska del visar två viktiga ting. Man har på Island haft eller ansett sig ha haft kunskap om svenska kungar och furstar och deras kronologi på grundval av rent inhemska tradition, genom information knuten till isländska skalder. Kunskapen om dessa isländska skalder och deras kungliga svenska beskyddare i 1000- och 1100-talets Sverige kommer inte från svenska texter – kunskapen är specifikt knuten till de inhemska skalderna. Inte heller kommer denna kunskap från skrivna verk på Island

⁹⁴ Äldst i Kringla-handskriften av Heimskringla från ca 1250 (förstörd i Köpenhamns brand 1728, men bevarad i goda avskrifter), samt i Codex Upsaliensis av Snorra Edda från ca 1300; se Anne Holtsmark, ”Skáldatal”, *Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid* 15, 2:a uppl. (1982) s. 386.

⁹⁵ Skáldatal efter *Edda Snorra Sturlusonar Edda Snorrónis Sturleavi*, vol. III (Köpenhamn 1887) s 252 (hela den svenska listan); listan i Codex Upsaliensis version återfinns i samma utgåva s. 260.

⁹⁶ Det enda undantaget i den del av Skáldatal som gäller 1000- 1200-talen utgörs av Óttarr svartis dikt till Olof skötkonung, av vilken några fragment bevarats; se *Den norsk-islandske skjaldedigtning*, B: *Rettet tekst*, vol. I, utg. Finnur Jónsson (Köpenhamn 1912) s. 267.

– de flesta av dessa isländska besök i Sverige omtalas inte i några källor utanför Skáldatal. Men Skáldatals svenska del belägger också att man på Island hade ett stort antal informanter vid det svenska hovet under hela 1000-talet, 1100-talet och halva 1200-talet, informanter som förmedlade muntlig tradition. Det faktum att listan fortsätter till Erik Eriksson, och i Codex Upsaliensis till Birger jarl, med ständigt nya skalder vid det svenska hovet visar att möjligheterna att på Island få ständigt påfylld information muntligt om och av svenska kungar och furstar under hela 1100- och 1200-talet har varit mycket goda.

Yngvars saga och Skáldatal ger oss inga kriterier för hur vi kan bedöma tillförlitligheten i isländska sagauppgifter om svenskt 1000-tal, alla minst vad gäller detaljer. Däremot ger de en inblick i den muntliga tradition om Sveriges historia som de isländska 1200-talsförfattarna hade tillgång till. De visar att en sådan muntlig tradition existerade, oberoende av skriftliga källor. De ger oss en bild av vad slags informanter man hade och varifrån de fick sin information. De visar att islänningarna hade ett regelbundet och obrutet informationsflöde från förstahandsvittnen under hela perioden, från 900-talet till 1200-talet, och att man hade tillgång till ansevärd mängder information som aldrig skrevs ner. Förutsättningarna för att åtminstone övergripande kunskap om ledande personer och skeenden har traderats sedan 1000-talet är goda.

Betydelsen av samtida källor

Flera av de forskare som har ifrågasatt Blot-Svens historiska existens har pekat på att han inte omnämns i någon samtida källa. Att samtida källor saknas är helt korrekt och innebär givetvis att den som vill argumentera för Svens historiska existens har en tyngre bevisbörda än om sådana källor hade funnits. Däremot är det inte givet att avsaknaden av samtida källor bör tolkas som ett argument för att Blot-Sven är ohistorisk.

Frånvaron av samtida källor som nämner en person och omvälvande händelser knutna till honom kan under vissa omständigheter ses som ett tungt argument för personens och händelsernas icke-historiska karaktär – detta under förutsättningen att det handlar om en tid och en miljö för vilka vi har gott om källor och där följaktligen viktiga händelser och gestalter kan förväntas bli omtalade i de samtida källorna. Är då detta fallet i

samband med Blot-Sven och den hedniska revolten? Lars Lönnroth och Alexandra Sanmark tycks mena det när de båda kontrasterar källäget för Blot-Sven med det för Inge d.ä. Den senares existens sägs vara ”klart belagd i samtida skaldevers och diplom samt i Västgötalagens kungakrönika.”⁹⁷ Lönnroth kontrasterar detta mot förhållandet för hans påstådda motståndare: ”Däremot finns det inga gamla och oberoende källor som bekräftar Blotsvens existens.”⁹⁸ Sanmark argumenterar på likartat vis: ”Through independent sources it can be verified that Inge was king in Sweden c. 1075–1110. [...] However, neither the existence of Blotsven, nor that Inge had to flee from Uppland because of a non-Christian rebellion can be confirmed by other sources.”⁹⁹ I en not konkretiserar hon sådana ”sources” med ”medieval charters and papal letters” och ger i samma not en referens till Lönnroths artikel, som tydligt är hennes källa här.¹⁰⁰ Dessa forskare synes alltså hävda att vi har skäl att vänta oss samtida källor för en svensk kung och hans verksamhet under denna tid. I så fall vore verkligen frånvaron av samtida källor som nämner Blot-Sven ett starkt argument mot hans historiska existens. Är då detta riktigt?

Allra först måste frånvaro respektive förekomst av samtida källor sättas in i ett sammanhang. Det är värt att påminna om att samma källsituation som andragits i fallet Blot-Sven gäller även t.ex. Sverker d.ä. och Erik den helige, två kungar verksamma så sent som under andra hälften av 1100-talet. Ingen av dem nämns i något som helst samtida dokument. Ändå måste det hållas för säkert att de har existerat och har gjort anspråk på någon form av kungastatus. I själva verket kan inget namn på en svensk kung mellan Håkan röde och Karl Sverkersson styrkas i samtida källor. Det är så källäget ser ut för Sveriges historia under de åttio år som följer efter Adam av Bremens tid. Frånvaron av samtida källor som nämner svenska kungar och deras centrala handlingar kan inte i sig ses som ett tecken på att kungen eller det skeende som knyts till honom skulle vara ohistoriskt.

Hur förhåller det sig då med Inge d.ä., som enligt Lönnroth och Sanmark utgör en kontrast till Blot-Sven vad gäller källsituationen?

De äldsta källor som nämner kung Inge är, precis som i fallet Blot-Sven, västnordiska. De stammar, precis som i fallet Blot-Sven, från en tid avsevärt senare än den under vilken han skall ha levt. Den äldsta källan

⁹⁷ Lönnroth (1996) s. 149.

⁹⁸ Lönnroth (1996) s. 150.

⁹⁹ Sanmark (2004) s. 113.

¹⁰⁰ Sanmark (2004) s. 131, not 151.

till Inges existens är Theodoricus Monachus *Historia de antiquitate regum Norvagensium* från 1180-talet.¹⁰¹ Här omtalas Inge som ”götarnas kung” i samband med ett fredsslut med Norge i Magnus barfots tid:

Interea vero pax convenit beneficio Ingonis regis Gautorum filii Steinkels, viri probissimi, qui etiam filiam suam ei in matrimonio junxit Margaretam, tradens ei prædictas provincias dotis nomine.¹⁰²

Nästa omnämmande av Inge kommer bara några år senare i Ágrip ca 1190, ett verk som är direkt beroende av Theodoricus¹⁰³, också här i samband med fredsslutet med Norge.¹⁰⁴ Även här kopplas Inge till Götaland (”Gautland”). Den förste som uttryckligen nämner Inge som sveakung är Saxo något decennium senare (ca 1200). Han skriver om samma fredsslut med Magnus barfot, och omtalar härtill ett senare äktenskap som Inges dotter Margareta skall ha ingått med kung Nils av Danmark: ”Duxit autem Margaretam, patre Ingone Sueonum rege, matre uero Helena natam, cuius castitatem rex Noruagiensium Magnus coniugio delibauerat”.¹⁰⁵

Från samma tid stammar den äldsta urkund som nämner Inge. Den utgörs av ett officiellt danskt brev till påven från 1194.¹⁰⁶ Brevet argumenterar mot ogiltigförklarandet av äktenskapet mellan den danska prinsessan Ingeborg och kung Filip II av Frankrike. Som stöd för argumentationen utreds Ingeborgs släktskapsförhållanden, och i denna utredning nämns även som Ingeborgs farmorsmor en Kristina, som skall ha varit dotter till ”svearnas kung Inge” (”[...] filia fuit Ingonis Suevorum

¹⁰¹ Theodoricus arbete dateras av Hans Gillingstam till ”kort före 1187” i ”Inge d.ä.”, *Svenskt biografiskt lexikon* 19 (Stockholm 1973) s. 780 och av Sverre Bagge till ”ca. 1180” i ”’När sägen och dikt sopats bort ...’ Den weibullske kildekritikk etter 100 år”, *Historisk tidsskrift* (Norge) 93 (2014) s. 585.

¹⁰² Efter: Theodoricus Monachus, *Historia de antiquitate regum Norvagensium*, efter: *Monumenta Historica Norvegiæ: Latinske Kildeskrifter til Norges Historie i Middelalderen*, utg. Gustav Storm (Kristiania 1880) s. 61–62.

¹⁰³ Anne Holtmark, ”Historia de antiquitate regum Norvagensium”, *Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid* 6 (Malmö 1961) s. 584.

¹⁰⁴ Ágrip af Nóregskonunga sögum, *Fagrskinna – Nóregis konunga tal*, utg. Bjarni Einarsson, Íslenzk fornrit, 29 (Reykjavík 1985) s. 45.

¹⁰⁵ GD 13.1.1–2; efter Saxo Grammaticus, *Gesta Danorum: Danmarks historie*, utg. Karsten Friis-Jensen, vol. 2 (Köpenhamn 2005) s. 86. Härefter följer en rad isländska kungasagor från 1200-talet – Morkinskinna, Fagrskinna, Heimskringla – som bygger direkt på föregångarna och på varandra och som alla berättar om det aktuella fredsslutet och om de genealogiska konsekvenserna av Margaretas äktenskap.

¹⁰⁶ Dateringen efter William Norvin, ”Abbed Wilhelms Breve: Samlingens almindelige Karakter”, *Scandia: Tidskrift för historisk forskning* 6 (1933) s. 159.

Regis”¹⁰⁷). Till slutet av 1100-talet förs ibland också den s.k. Vreta klostrets donatorslängd, där kung Inge och hans drottning Helena skall nämnas som klostrets grundare.¹⁰⁸ Det handlar dock inte om ett bevarat medeltida verk, utan om en rekonstruktion från 1900-talet, byggd på ett urval av olika uppgifter av okänt ursprung nedtecknade av Rasmus Ludvigsson vid slutet av 1500-talet. Rasmus Ludvigsson hänvisar aldrig till en specifik urkund eller påstår sig återge en sådan. I hans avsnitt om Vreta kloster förtecknas även donatorer från 1200- och 1300-talen¹⁰⁹, och de genealogiska uppgifterna om 1100-talsgestalterna är både felaktiga och förvirrade.¹¹⁰ En datering av ”donatorslängden” till 1100-talet ter sig problematisk och notisen om kung Inge kan därmed inte dateras.

De samtida källor som Lönnroth explicit påstår omnämna Inge är ”samtida skaldevers och diplom”. Påståendet är missvisande. Det finns inga skaldiska furstedikter till Inge bevarade, och inte heller nämns han i några andra sådana. Inte heller nämns han i några *lausavísur* av samtida skalder. Det enda ”skaldiska” verk som kan vara aktuellt här är en skämtvers på två versrader som Fagrskinna och Morkinskinna från ca 1220 tillskriver kollektivet ”norrmännen” (”Norðmenn”).¹¹¹ De två raderna nämner att en icke identifierad ”Inge den arselbrede” sölar med en ospecificerad resa. Texten i sin fulla längd lyder: ”Allengi dvelr Ingi / ofanreið enn þjóbreiði”.¹¹² Mer information än så innehåller inte raderna. Raderna innehåller ingen uppgift om vem denne Inge är eller i vilket sammanhang de är diktade. Identifikationen av den nämnde Inge med sveakungen med detta namn görs enbart i de isländska sagaverken från 1200-talet. Versen citeras inte som ett belägg för händelsen, utan som ett skämtsamt inslag i själva berättelsen. Attributionen till ett anonymt kollektiv gör också versen betänklig. Att utan motivering betrakta raderna som ”samtida skaldevers” vittnar om en syn på skaldedikters äkthet som sedan länge avfärdats inom forskningen. De två raderna kan inte tas som ett samtida

¹⁰⁷ *Scriptores Rerum Danicarum Medii Ævi* 6 (Köpenhamn 1786) s. 42.

¹⁰⁸ Nils Ahnlund, ”Vreta klostrets äldsta donatorer”, *Historisk tidskrift* 65 (1945) s. 319–321 (texten till den s.k. donationslängden); en datering till 1170-talet görs på s. 330.

¹⁰⁹ Ahnlund (1945) s. 321.

¹¹⁰ Ahnlund (1945) s. 324–326.

¹¹¹ Fagrskinna efter *Ágrip af Nóregskonunga sögum*, *Fagrskinna – Nóregs konunga tal*, utg. Bjarni Einarsson (Íslensk fornrit, vol. 29) (Reykjavík 1985) s. 310.

¹¹² Fagrskinna s. 310. Texten i Morkinskinna är identisk (*Morkinskinna* (1932) s. 328). Inte heller här anges någon individuell upphovsman till versen utan sagan använder en opersonlig konstruktion: ”þa var þetta q. iliþi þeira” (s. 328) ’då diktades detta i deras flock’.

belägg för sveakungen Inges historiska existens. Kopplingen till honom vilar helt på isländska sagatexter från 1200-talet.

Vad Lönnroth avses med 'samtida diplom' klargörs inte, men de enda kandidaterna torde vara de två brev som påven Gregorius VII skickade till Sverige på 1000-talet. Det ena, uttryckligen daterat 1080, riktas till svearnas kung "I" och det andra, odaterat, till 'visigoternas kungar I och A'.¹¹³ Inget av breven nämner Inges namn eller något namn på en svensk kung överhuvud. Att forskningen tolkar "I" som Inge bottnar i att man redan förutsätter hans existens och kungavärdighet, vilket i sin tur bottnar i att man lutar på just de betydligt senare västnordiska texternas uppgifter om honom. Det är alltså på dessa, relativt sett sena, västnordiska texter, inte på samtida källor, som bedömningen av Inges historiska existens vilar.

Vi återvänder till jämförelsen med Blot-Sven. De äldsta källor som nämner honom stammar från tiden 1190–1200. Om dessa källor alls är yngre än de äldsta som nämner Inge handlar det om en skillnad på endast ca 5–15 år.

Undersökningen ger vid handen att källäget för Blot-Svens del inte är annorlunda än för andra svenska kungar från en stor del av 1000- och 1100-talet. Samtida källor saknas. De äldsta källorna är västnordiska texter från tiden kring år 1200, och dessa kompletteras några decennier senare med uppgifter i svenska kungalängder. Så ser källäget ut för såväl Blot-Sven som hans samtida bland de utpekade kungarna av Sverige.

Blot-Sven och kungalängden i Cod. Holm. B 59

I svensk historieskrivning fick den kungalängd som ges i handskrift Cod. Holm. 59 av Äldre Västgötalagen redan under medeltiden en auktoritativ status som den senare har behållit.¹¹⁴ I denna kungalängd saknas Blot-

¹¹³ *Diplomatarium Suecanum: Svenskt diplomatarium 1: Åren 817–1285*, utg. Joh. Gust. Liljegren (Stockholm 1829), s. 40–41 (DS 24) och s. 41 (DS 25).

¹¹⁴ Verk som *Catalogus Regum Sueciæ ad Annum christi 1333*, *Registrum Upsalense*, *Prosaiska krönikan* (alla tre i *Småstycken på forn svenska*, utg. G. E. Klemming (Lund 1868–1881)), *Lilla rimkrönikan* (*Svenska medeltidens rimkrönikor*, vol. 1, utg. G. E. Klemming, Stockholm 1865) och Ericus Olais *Chronica Regni Gothorum* (utg. Ella Heuman och Jan Öberg, Stockholm 1993) utgår alla från Västgöta-krönikan och dess kungalängd, och detsamma gör 1500- och 1600-talets historiker Olaus Petri (*Olaus Petri Svenska krönika*, utg. G. E. Klemming, Stockholm 1860), Johannes Magnus och Johannes

Sven. Argument *e silentio* är till sitt väsen problematiska, men med tanke på hur mycket bevisligen korrekt information denna kungalängd innehåller är denna frånvaro anmärkningsvärd. Inom forskningen har denna frånvaro också, om än indirekt, andragits som ett argument mot Blot-Svens historiska existens av Lars Lönnroth.¹¹⁵

En värdering av betydelsen av Blot-Svens frånvaro i Västgötalagens kungakronika måste dock inkludera en värdering av denna längd generellt i relation till den andra medeltida typen av svensk kungalängd, Uppsalatypen, där Blot-Sven finns med. Det är uppenbart att Västgötalagens kungakronika på åtminstone en punkt korrekt inkluderar en kung som saknas i Uppsalatypen, Emund slemme, vars kungastatus och tillnamn bekräftas av den nära samtida Adam av Bremen. Det är emellertid lika klart att Uppsalatypen vid andra tillfällen har mer korrekt information än Västgötatypen – det gäller främst ordningsföljden för kungarna Stenkil och Håkan; här kan den samtida Adam av Bremen i stället bekräfta Uppsalatypens information. Det går därmed inte att generellt uttala sig om vilken av de två – sinsemellan oberoende – typerna av kungalängd som är mest trovärdig. Sture Bolin betonar att Uppsalatypen på flera punkter är mer korrekt än Västgötatypen¹¹⁶, men som vi sett finns även korrekta uppgifter i Västgötatypen vilka saknas i dess Uppsalakonkurrent. En viktig förklaring till att Lars Lönnroth förlitar sig på Västgötatypens auktoritet torde vara att han, som nämnts, är helt obekant med Uppsalatypen och de svenska källor som omtalar Blot-Sven överlag och alltså aldrig gör detta slags avvägning av de olika källornas värde. Härtill kommer även de norröna källorna, vilka som visats med stor sannolikhet är oberoende av Uppsalatypen, främst Langfeðgatal, som också inkluderar Blot-Sven. De utgör i så fall ett stöd för att det är Uppsalatypen av kungalängd, i kontrast till Västgötalagens kungakronika, som på denna punkt har den korrekta informationen.

Men om Blot-Sven hypotetiskt skall anses som en historisk gestalt

Messenius (*Johannis Messenii Epitome Scandiae Illustratae* etc, utg. Johan Peringskiöld (Stockholm 1705). Kungalängden av Uppsalatyp används inte i några av dessa verk och förefaller ha varit helt okänd för flertalet av upphovsmännen till dessa verk.

¹¹⁵ Lönnroth hävdar att Inge d.ä. kan styrkas som en historisk gestalt med bl.a. argumentet att han omtalas i Västgötalagens kungakronika; som en kontrast andrar han fallet Blot-Sven, om vilken han säger att det saknas "gamla och oberoende källor", till vilka han av sammanhanget att döma räknar kungakronikan i Cod. Holm. 59 (Lönnroth 1996) s. 149–150.

¹¹⁶ Bolin (1931) s. 170.

synes det ändå vara relevant att ge en förklaring till hans frånvaro i Västgötalagens kungakronika.

Alla de berättande källorna, både svenska och norröna, skildrar Blot-Sven som en usurpator som förjagat den sittande kungen, Inge, och de norröna källorna berättar hur han fanns kvar som kung i Västergötland och efter kort tid återtog makten från Sven även i Svealand. Detta skulle i sig ge en naturlig förklaring till Svens frånvaro i Västgötalagens kungalängd: från Västergötlands horisont kvarstod Inge hela tiden som kung, och ett tillfälligt uppror med kortvarig verkan i en annan del av landet saknade betydelse för de västgötska historieskrivarna. Någon huvudstad existerade inte i Sverige vid denna tid, och att sveakungen uppehöll sig längre perioder i götalandskapen utan att detta påverkade deras status av sveakung är väl belagt även för 1100- och 1200-talets del.

Det är också ett faktum att personer som kort och tillfälligt antagit kunganamn under samma tid som en redan tidigare erkänd kung funnits kvar i (det nominella) Sveaväldet och vidhållit sin kungastatus ofta saknas i kungalängderna överlag.

Knut den store gjorde under en tid såväl på mynt som i officiella dokument anspråk på att vara kung över svearna.¹¹⁷ Ändå saknas han i samtliga kungalängder, säkerligen då det redan fanns en sveakung, Anund Jakob, som gjorde samma anspråk och hela tiden fanns kvar i Sveaväldet.

Adam av Bremen nämner i sin nära samtid ett antal personer som under en och samma tid gjort anspråk på status som sveakungar, men som helt saknas i alla senare svenska kungalängder – det gäller såväl Anund från Ryssland som två kungar vid namn Erik.¹¹⁸

Saxo berättar hur Inge d.ä.:s dotterson, Magnus Nilsson från Danmark, tillfälligt utropade sig till svensk kung i konkurrens med en inhems kung som gjorde detsamma (sannolikt identisk med Ragnvald knap-hövde¹¹⁹) men att han inte erkändes allmänt eller kunde behålla sin status.¹²⁰ Även han saknas i alla svenska kungalängder.

¹¹⁷ Aksel E. Christensen, "Knut (I) den store", *Dansk Biografisk Lexikon* 8, 3:e uppl. (Köpenhamn 1981) s. 57.

¹¹⁸ Adam von Bremen, *Hamburgische Kirchengeschichte*, 3:e uppl., utg. Bernhard Schmeidler (Hannover & Leipzig 1917) s. 197.

¹¹⁹ Så t.ex. Hans Gillिंगstam, "Ragnvald", *Svenskt biografiskt lexikon* 29 (Stockholm 1995–1997) s. 615.

¹²⁰ Efter Saxo Grammaticus, *Gesta Danorum: Danmarkshistorien*, utg. Karsten Friis-Jensen, vol. 2 (Köpenhamn 2005) s. 102 (GD 13.5.1).

En Byrisleph (möjligen identisk med Sverker d.ä.:s son Bulizlaws, omnämnd i kung Valdemars jordebok¹²¹) gjorde enligt Västgötalagens kungakronika anspråk på kungastatus innan han dödades av Knut Eriksson, som gjorde samma anspråk¹²². Byrisleph saknas emellertid i alla kungalängder av Uppsalatyp liksom i alla norröna källor, och inte ens i Västgötalagens kungakronika ges han ett regentnummer.

Knut länge kallade sig sveakung på mynt och i officiella dokument sedan han tillfälligt fördrivit Erik Eriksson. Denne behöll dock kungaanspråket och fanns sannolikt en del av tiden kvar inom Sveaväldets gränser och återtog hela makten sedan Knut efter få år dött.¹²³ Knut saknas i samtliga versioner av kungalängden av Uppsalatyp utom den yngsta (C15), liksom i Langfeðgatal, trots att dessa längder tillkommit kort efter de aktuella händelserna.

Det är endast undantagsvis detta slags tillfälliga och i det längre perspektivet betydelselösa medtävlare till andra, mer långvariga, kungar förtecknas i kungalängderna. När de nämns sker det ofta med reservationer, såsom kommentaren i samband med Knut Eriksson i flera av kungalängderna av Uppsalatyp, ”eodem tempore Colo dictus fuit rex” (C70)¹²⁴ och ”then sama tyma tha war kwl oc sagdis vara konungher” (B17)¹²⁵, och frånvaron av det eljes övliga regentnumret; så för både Kol och Burislef i Västgötalagens kungakronika och för Kol i C70 av Uppsalalängden.

Frånvaron av Blot-Sven i Västgötalagens kungakronika kan mycket väl tolkas i detta ljus: för de västgötska traditionsbärarna, eller för krönikans författare, torde en person med det öde som tillskrivs Blot-Sven ha framstått som ett lika tillfälligt som lokalt intermezzo i en annan del av landet, utan all betydelse för Västergötland, där Inge hela tiden behöll både titel och anspråk på att vara svearnas kung. Att historieskrivningen i Svealand däremot nämner Sven och hans kungastatus kan i så fall ses som en följd av att det är i detta område han skall ha härskat.

¹²¹ *Kong Valdemars jordebog*, utg. Svend Aakjær, vol. 1: Text (Köpenhamn 1926–43) s. 26.

¹²² *Westgöta-Lagen* 1827, s. 302.

¹²³ Så t.ex. Hans Gillिंगstam, ”Knut länge”, *Svenskt biografiskt lexikon* 21 (Stockholm 1975–1977) s. 388 och Sture Bolin, ”Erik Eriksson”, *Svenskt biografiskt lexikon* 15 (Stockholm 1953) s. 260.

¹²⁴ Lovén (2012) s. 62.

¹²⁵ Bolin (1931) s. 162.

Sven som beteckning för man

Flera forskare har hävdat att efterleden ”Sven” i *Blot-Sven* inte var ett egennamn utan substantivet *sven* i betydelsen ’(yngre) man’. Dick Harrison skriver om vår huvudperson att han ”endast är känd under namnet Blot-Sven (vilket betyder ungefär ”mannen som offerar”)¹²⁶, och Blomkvist, Brink och Lindkvist omtalar honom med orden ”Blot-Sven (literally, ‘servant at a sacrifice’)¹²⁷ Redan S.U. Palme nämnde, utan att ta ställning, möjligheten att ”han endast varit en tempeltjänare i Uppsala – en blotsven.”¹²⁸ Idén återgår sannolikt på Adolf Schücks identifikation av Blot-Sven med Håkan röde, vilken enligt Schück kan ha fått beteckningen ”blotsven” då han var en ’blotkarl’.¹²⁹

Utgångspunkten för denna tes är själva sammansättningen – Blot-Sven. Det är på just den sammansatta formen tesen vilar, då ”blotsven” också kunde tolkas som ett vanligt substantiv med betydelsen ’blot-man’, ’man som offerar’. Ett sådant substantiv är inte belagt¹³⁰, men rent språkligt är det en fullt möjlig konstruktion.

Mot tesen talar dock att ”Sven” entydigt anges som ett personnamn i de flesta omnämningarna av Blot-Sven. Särskilt påfallande är detta i de latinska beläggen, där han tillskrivs namnet Sven utan att detta överhuvudtaget är en del av en sammansättning. Han kallas *Sveno ydolatra* i C70, C92 och A182, enbart *Sveno* i C15 och *Sveno rex* i Uppsalaannalerna. Inte heller i den svenskspråkiga kungalängden i B17 är ”Sven” en del av en sammansättning utan hans personnamn, skilt från det karaktäriserande binamnet: ”swen blodhkarl”. Gestalten Sven är alltså inte bunden till sammansättningen *Blot-Sven*.

Bara i en av de svenska källorna, Eskilslegenden, används ”Sven” i en sammansättning, ”BlodhSven”, men även denna källa skriver klart att Sven var hans namn och att sammansättningen tillkom sekundärt: ”Ejecto igitur principe Christiano, idolatram elegerunt, præficientes sibi in Regem quendam impium, *nomine Swenonem*, regio decore indignum, dictum

¹²⁶ Dick Harrison, *Gud vill det! Nordiska korsfarare under medeltiden* (Stockholm 2005) s. 101. I ett senare arbete skriver han: ”Blot-Sven betyder nämligen bara ’mannen som offerar’, eller möjligen ’Sven som offerar’. Det behöver alltså inte vara ett personnamn utan kan lika gärna vara en benämning, kanske ett kristet öknamn” (Harrison 2012).

¹²⁷ Blomkvist & Brink & Lindkvist (2007) s. 186.

¹²⁸ Palme (1959) s. 67.

¹²⁹ Schück (1957) s. 20.

¹³⁰ Se t.ex. *Ordbog over det norrøne prosasprog 2* (Köpenhamn 2000) s. 513.

BlodhSwen, et merito sic vocatum, quia eos permisit bibere sanguinem animalium simulachris libatum, et vesci idolathicis” [min kursivering].¹³¹

I de norröna källorna möter vi genomgående sammansättningen Blót-Sveinn, men båda de berättande källorna, Orkneyinga saga och Hervarar saga, gör klart att Sveinn var hans namn, och att sammansättningen var ett senare fenomen: ”bróðir hennar hét Sveinn” (Hervarar saga)¹³²; ”Sveinn, bróðir drottningar, ok var kallaðr Blót-Sveinn” (Orkneyinga saga).¹³³

Det är tydligt att lexemet ”Sven” i samband med kungen ifråga inte är bundet till sammansättningen Blot-Sven. I de allra flesta omnämmanden av honom saknas helt denna sammansättning, och i flertalet fall där en sammansättning möter klargörs likväl explicit att Sven var hans namn. Att de medeltida källorna anser att *Sven* i det aktuella fallet är ett personnamn, inte ett substantiv *sven* i betydelsen ’man’, står klart. Med hänsyn till att Sven är synnerligen välbelagt som just personnamn i den aktuella tiden – i det samtida svenska runmaterialet är Sven rentav det ojämförligt vanligaste personnamnet överhuvud¹³⁴ – synes det obefogat att underkänna källornas besked på denna punkt.

Blot-Sven och den hedniska revolten som en litterär konstruktion

I flera av de senaste årens arbeten framförs tanken att historien om Blot-Sven och det hedniska upproret skulle vara en litterär konstruktion. ”The story may well be a literary construct”, skriver Blomkvist, Brink och Lindkvist om historien om Blot-Sven.¹³⁵ Ett liknande synsätt möter hos Olof Sundqvist, som kommenterar skildringen i Hervarar saga: ”This account should not be literally interpreted”. Sundqvist hänvisar på denna punkt till Lars Lönnroths arbete inom projektet Sveriges kristnande från 1996.¹³⁶

¹³¹ *Scriptores rerum Svecicarum* (1828) s. 396.

¹³² *Saga Heiðreks* (1960) s. 62.

¹³³ *Orkneyinga saga* (1965) s. 90.

¹³⁴ Enligt *Nordiskt runnamnslexikon* förekommer namnet Sven (Svæinn) vid 147 tillfällen i materialet och distanserar därmed med god marginal namnet på andra plats, Björn, med dess 118 belägg; efter Lena Peterson, *Nordiskt runnamnslexikon* (Uppsala 2007) s. 272.

¹³⁵ Blomkvist & Brink & Lindkvist (2007) s. 186. Blomkvist hävdade redan några år tidigare att skildringen är ”of a chiefly literary character”; Blomkvist (2004) s. 587.

¹³⁶ Olof Sundqvist, *Freyr’s Offspring: Rulers and Religion in Ancient Svea Society* (Uppsala

Lars Lönnroth beskriver mycket riktigt historien om Blot-Sven som en litterär konstruktion. Hela berättelsen bär enligt honom ”prägel av ett medeltida *exemplum*”.¹³⁷ Han styrker påståendet genom att hävda att namnen på syskonparet, Sveinn och Mær [bokstavlig betydelse: ’ung kvinna’], ”förefaller att ha allegorisk karaktär. Synbarligen handlar historien om hur oskulden korrumperas för att tjäna hedendomens och därmed ondskans makter.”¹³⁸ Lika allegoriskt är enligt honom namnet på Svens anhängare Þjófr [bokstavlig betydelse: ’tjuv’].¹³⁹ Dessutom pekar Lönnroth ut detaljer i skildringen som han menar vara rent litterära motiv: ätandet av hästkött, som har parallell i Snorres berättelse om offerfesten på Hlaði, och offerträdet, ett motiv som han menar ha lånats från Adam av Bremen.¹⁴⁰ Utifrån dessa argument drar Lönnroth slutsatsen: ”Uppenbart är alltså, att man inte kan sätta någon större tilltro till denna berättelses skildring av striden mellan kristendom och hedendom i Sverige. Blot-sven har förmodligen aldrig regerat vårt land, åtminstone inte under de omständigheter som här skildras, och möjligtvis har han aldrig ens existerat.”¹⁴¹

Den påstått litterära karaktären i skildringen utgör för Lönnroth ett huvudargument för att underkänna Blot-Svens och den hedniska revoltens historicitet. Vi har sett att tesen har utövat inflytande på senare forskare. Det gör det angeläget att pröva de framförda argumenten.

Först måste sägas att den allegoriska karaktären hos namnen på syskonparet Sven och Mær knappast är så klar som Lönnroth förutsätter. Sven är, som redan nämnts, det vanligaste mansnamnet i det svenska runstensmaterialet, varför en allegorisk tolkning av namnets bokstavliga betydelse knappast framstår som förstahandsalternativet när en person med detta namn nämns. Som substantiv hade *sven* dessutom en neutral betydelse av ’man’, och några konnotationer av ’oskuld’ hade inte ordet.

2002) s. 115 inkl. not 179. Det bör dock noteras att Sundqvist inte instämmer i Lönnroths slutsats att Blot-Sven och hans revolt skulle vara ohistoriska (se Sundqvist 2013, s. 79).

¹³⁷ Lönnroth (1996) s. 150.

¹³⁸ Lönnroth (1996) s. 150.

¹³⁹ Lönnroth (1996) s. 150. Lönnroths tes torde bygga på Henrik Jansons opublicerade seminariearbete, vilket han först senare publicerade i omarbetad form i Janson 2000. Här finns tanken att Sveinn, Mær och Þjófr genom sina namn avslöjas som allegorier (Janson tillägger även namnet Ingi, som i skaldediktningen kan användas i betydelsen ’kung’); Janson (2000) s. 189. Janson använder denna tolkning för att underminera Hervararkrönikans källvärde. Det sägs dock aldrig explicit att detta utgör ett argument mot Blot-Svens historiska existens.

¹⁴⁰ Lönnroth (1996) s. 150.

¹⁴¹ Lönnroth (1996) s. 150–151.

Mer påfallande är i så fall namnet *Mær* som namn på Svens syster. Båda namnen förekommer emellertid på en svensk runsten (U 861) för två medlemmar av samma familj, möjligen just syskon, varför namnparet inte behöver ses som ett litterärt – och allra minst allegoriskt – drag.

Men ännu viktigare är det faktum att de drag som Lönnroth ser som så litterära att han på grundval av dem avvisar både huvudgestaltens och skeendets historicitet enbart återfinns i en enda källa. Det är bara i *Hervarar saga* som namnen *Mær* och *Þjófr* förekommer, och det är bara där som hästkött och offerträd nämns. Som redan påpekats är *Hervarar saga* sannolikt den yngsta av de källor som nämner *Blot-Sven*. Det är inte på detta verk vår kunskap om *Blot-Sven* vilar.

Det har redan framgått att *Blot-Sven* är välbelagd i åtskilliga källor, såväl svenska som isländska, som är äldre än *Hervarar saga*. Även historien om avsättandet av Inge, Svens upphöjande till kung, hans ledande av blotet, Inges exil i Västergötland, hans återkomst och hans besegrande av *Blot-Sven* finns belagd i en äldre källa, *Orkneyinga saga*. I denna källa, som genom sin högre ålder är betydligt viktigare än *Hervarar saga*, saknas just de drag som för Lönnroth utgör huvudargumentet för att förklara *Blot-Sven* och skeendet kring honom för ohistoriska. Svens och det hedniska upprorets historicitet är därmed inte beroende av de påstått allegoriska namnen *Mær* och *Þjófr* eller av de påstått litterära motiven hästkött och offerträd. Informationen om en hednisk sveakung *Sven* är minst av allt bunden till dessa drag, utan kan beläggas i åtskilliga källor äldre än den där de aktuella inslagen första gången förekommer.

Det grundläggande skeendet i historien, som kan beläggas i de äldsta källorna, gör inte intryck av exemplum, allegori eller litterär konstruktion, utan överensstämmer med vad vi finner i åtskilliga andra historiska redogörelser från medeltiden vilkas historicitet kan beläggas. En kung avsätts och ersätts av sin släkting, varefter den avsatte efter en tid återkommer och tar eller försöker ta tillbaka makten – detta hände t.ex. Erik Eriksson i 1200-talets Sverige och Magnus blinde i 1100-talets Norge. Det är inte fråga om ett litterärt motiv, utan en typ av skeende som var vanligt i de svaga nordiska kungadömena vid den aktuella tiden. Att förhållningssättet till hedniska kulthandlingar kunde spela en roll för kungaavsättningar i det sena 1000-talets Sverige står också klart genom Adam av Bremens omnämnande av hur en kung Anund kort före verkets tillkomst fördrivits som sveakung då han vägrat delta i hedniska offer.¹⁴²

¹⁴² Adam av Bremen (1917) s. 259.

Än en gång blir det klart hur fixeringen vid Hvervarar saga har misslett forskningen. På grundval av drag som finns i enbart denna berättelse har hela historien om Blot-Sven och upproret avfärdats. Men om vi går till de äldre källorna finns redan där den grundläggande historien utan de ifrågasatta dragen. De argument som har anförts för att förklara historien om Blot-Sven som en litterär konstruktion är inte hållbara.

Slutord

Undersökningen har gett en annan bild av källorna som nämner Blot-Sven än den som varit allmän de senaste decennierna. I motsats till vad som brukar hävdas finns inte bara isländska källor, utan också svenska, och dessa källgrupper är oberoende av varandra. Källorna är betydligt äldre än vad som brukar hävdas, och de äldsta är av ungefär samma ålder som de äldsta källor som nämner hans utpekade motståndare Inge d.ä., vars existens aldrig ifrågasatts. Tanken att Blot-Sven och den hedniska reaktion som han knyts till skulle vara en litterär konstruktion vilar på en fantasifull tolkning av en från källsynpunkt irrelevant text. I korthet kan sägas att avfärdandet av Blot-Svens historiska existens bygger på en närmast fullständig obekantskap med källmaterialet.

Till det märkligaste med fallet Blot-Sven hör att forskningens standarduppfattning har ändrats så hastigt och att den nya synen lika hastigt har kommit att gälla för en sedan länge rådande. Märkligt är också att kunskapen om källäget försvunnit lika hastigt. De svenska källorna, som äldre forskning var väl bekant med, försvann redan i projektet Sveriges kristnande, och i senare forskningsarbeten försvann även alla de norröna källorna ur diskussionen utom den yngsta och minst relevanta av alla; på denna källa ensam ansågs Blot-Svens existens vila och på kritik mot detaljer i denna källa ensam dömdes Blot-Svens existens ut.

De argument som framförts mot Blot-Svens historiska existens visade sig inte hålla för en prövning. Men därav följer inget positivt svar på frågan om den eventuella historiciteten hos kung Sven och den hedniska revolt han skall ha lett. Det finns ett tidsgap på drygt hundra år mellan de äldsta källorna och den tid händelserna skall ha ägt rum. Att samma källäge gäller för andra samtida och senare svenska kungar är viktigt att minnas, men det utgör inte ett positivt stöd för Blot-Svens historiska existens.

Ändå finns det skäl att försöka komma längre än att bara konstatera källlagets otillräcklighet. Flera inslag i undersökningen ovan ger trots allt indikationer i frågan om historiciteten.

De isländska och svenska källorna representerar oberoende traditioner, vilket stärker källvärdet i deras gemensamma uppgifter och för informationen om Blot-Sven bakåt i tiden, före de äldsta skriftliga beläggen. Härtill kommer att kungalängden av Uppsalatyp är en källa med relativt hög trovärdighet för den tid och det område som är aktuella här. Närheten i plats är påfallande. Längden är tillkommen i det land och den landsdel där Blot-Sven sägs ha verkat. Den har kort sagt tillkommit i en miljö där det funnits goda skäl att minnas omvälvande händelser ca 150 år tidigare. Men kungalängden som källtyp förefaller också generellt relativt god, även vad gäller uppgifter om betydligt tidigare perioder. Detta gäller åtminstone i jämförelse med andra slags källor med samma tidsgap. I berättande källor styr genrens krav påtagligt, och både detaljer och utformningen i stort påverkas av traditionella berättarmönster. En kungalängd är förvisso också utsatt för förändring i såväl muntlig som skriftlig trädning – vilket redan de skillnader som finns mellan de bevarade längderna vittnar om – men dess nakna lista är inte utsatt för samma slags förvrängningsmekanismer som de berättande källorna och kan antas bevara muntlig information mer intakt.

Det finns inga preciserade uppgifter om Blot-Sven och hans hedniska revolt som rimligen kan fastställas som historiska på basis av källorna. Däremot synes själva grundfaktum – att räckan av kristna kungar av Sverige tillfälligt bryts vid 1000-talets slut av en hednisk kung vid namn Sven – ha betydligt starkare stöd än forskningen under de senaste decennierna har gjort gällande.

Om en sådan hypotes skall kunna styrkas ytterligare krävs dock att uppgifterna om Blot-Sven och den hedniska reaktionen kan sättas in i ett sammanhang. Det kräver en undersökning av såväl den svenska som den internationella historiska och religiösa kontexten för den tid då de aktuella händelserna skall ha ägt rum.¹⁴³

¹⁴³ En sådan undersökning görs av Fredrik Charpentier Ljungqvist i ”Hedniskt motstånd i Svealand under sent 1000-tal” (*Historisk tidskrift* 138:2 (2018) in print), ett arbete tillkommet parallellt med denna undersökning under nära samarbete mellan författarna.

Bibliografi

Källor

- Adam von Bremen, *Hamburgische Kirchengeschichte*, 3:e uppl. Utg. Bernhard Schmeidler. Hannover & Leipzig, 1917.
- Ágrip af Nóregskonunga sögum, *Fagrskinna – Nóregs konunga tal*. Utg. Bjarni Einarsson, Íslenzk fornrit 29. Reykjavík, 1985.
- Alfræði íslenzk* III. Utg. Kr. Kålund. Köpenhamn, 1917–18.
- Diplomatarium Suecanum: Svenskt diplomatarium* 1: Åren 817–1285. Utg. Joh. Gust. Liljegren. Stockholm, 1829.
- Edda Snorra Sturlusonar Edda Snorronis Sturleavi*. Vol. III. Köpenhamn, 1887.
- Ericus Olais *Chronica Regni Gothorum*. Utg. Ella Heuman & Jan Öberg. Stockholm, 1993.
- Flatexjarbók: En Samling af norske Konge-Sagaer med inskudte mindre Fortællinger* 1. Christiania, 1860.
- Gesta Swenomagni Regis et Filiorum eius Passio Gloriosissimi Canuti Regis et Martyris*. Utg. Martin Clarentius Gertz, Vitæ Sanctorum Danorum. Köpenhamn, 1908–12.
- Heimskringla* III. Utg. Bjarni Aðalbjarnarson, Íslenzk fornrit 28. Reykjavík, 1951.
- Johannis Messenii Epitome Scondiæ Illustratæ* etc. Utg. Johan Peringskiöld. Stockholm, 1705.
- Kong Valdemars jordebog*. Utg. Svend Aakjær. Vol. 1: Text. Köpenhamn, 1926–43.
- Morkinskinna*. Utg. Finnur Jónsson. Köpenhamn, 1932.
- Den norsk-islandske skjaldedigtning*, B: *Rettet tekst*. Vol. I. Utg. Finnur Jónsson. Köpenhamn, 1912.
- Olaus Petri Svenska krönika*. Utg. G. E. Klemming. Stockholm, 1860.
- Orkneyinga saga*. Utg. Finnbogi Guðmundsson, Íslenzk fornrit 34. Reykjavík, 1965.
- Saga Heiðreks konungs ins vitra*. Utg. Christopher Tolkien. London etc., 1960.
- Saga Óláfs konungs hins helga: Den store saga om Olav den hellige*. Utg. Oscar Albert Johnsen & Jón Helgason. Vol. 1. Oslo, 1941.
- Saxo Grammaticus, *Gesta Danorum: Danmarks historie*. Utg. Karsten Friis-Jensen. Vol. 2. Köpenhamn, 2005.
- Scriptores Rerum Danicarum Medii Ævi* 6. Köpenhamn, 1786.
- Scriptores rerum Svecicarum* 1. 1818.
- Scriptores rerum Svecicarum* 2. 1828.
- Smástycken på forn svenska*. Utg. G. E. Klemming. Lund, 1868–1881.
- Svenska medeltidens rim-krönikor*. Utg. G. E. Klemming. Vol. 1. Stockholm, 1865.
- Theodoricus Monachus, *Historia de antiquitate regum Norwagensium*, efter:

- Monumenta Historica Norvegia: Latinske Kildeskrifter til Norges Historie i Middelalderen*. Utg. Gustav Storm. Kristiania, 1880.
- Westgöta-Lagen*. Utg. H. S. Collin & C. J. Schlyter. Stockholm, 1827.
- Yngvars saga víðförla jämte ett bihang om Ingvarsinskrifterna*. Utg. Emil Olson. Köpenhamn, 1912.

Litteratur

- Aalto, Sirpa, 2010: *Categorizing Otherness in the Kings' Sagas*. Joensuu.
- Ahnlund, Nils, 1945: "Vreta klostrets äldsta donatorer". *Historisk tidskrift* 65.
- Anderson, Carl Edlund, 1999: *Formation and Resolution of Ideological Contrast in Early History of Scandinavia*. Cambridge.
- Bagge, Sverre, 2014: "'När sägen och dikt sopats bort ...' Den weibullske kildekritikk etter 100 år". *Historisk tidsskrift* (Norge) 93.
- Bjarni Einarsson, 1993: "Ágrip af Nóregs konunga sögum". I Phillip Pulsiano et al. (red.), *Medieval Scandinavia: An Encyclopedia*. New York / London.
- Blomkvist, Nils, 2005: *The discovery of the Baltic: The reception of a Catholic world-system in the European north (AD 1075–1225)*. Leiden.
- Blomkvist, Nils, Stefan Brink & Thomas Lindkvist, 2007: "The kingdom of Sweden". I Nora Berend (red.), *Christianization and the rise of Christian monarchy: Scandinavia, Central Europe and Rus' c. 900–1200*. Cambridge.
- Bolin, Sture, 1931: *Om Nordens äldsta historieforskning: Studier över dess metodik och källvärde*. Lund.
- Bolin, Sture, 1953: "Erik Eriksson". *Svenskt biografiskt lexikon* 15. Stockholm.
- Bolin, Sture, 1954: "Sven, Blot-Sven". *Svensk uppslagsbok* 28. Malmö.
- Brink, Stefan, 1990: *Sockenbildning och sockennamn: Studier i äldre territoriell indelning i Norden*. Uppsala 1990.
- Carlsson, Sten, & Jerker Rosén, 1962: *Svensk historia I*. Stockholm.
- Chesnutt, Michael, 1993: "Orkneyinga saga". I Phillip Pulsiano et al. (red.), *Medieval Scandinavia: An Encyclopedia*. New York / London 1993.
- Christensen, Aksel E., 1981: "Knud (I) den store". *Dansk Biografisk Lexikon* 8, 3:e uppl. Köpenhamn.
- Duczko, Wladyslaw, 1998: "Gamla Uppsala". *Reallexikon der germanischen Altertumskunde* 10. Berlin / New York.
- Ellehøj, Svend, 1965: *Studier over den ældste norrøne historieskrivning*. Köpenhamn.
- Faulkes, Anthony, 1977: "The Genealogies and Regnal Lists in a Manuscript in Resen's Library". *Sjöttú ritgerðir helgaðar Jakobi Benediktssyni* 20. júlí 1977. Reykjavík.
- Faulkes, Anthony, 2005: "The Earliest Icelandic Genealogies and Regnal Lists". *Saga-Book* 29.
- Finnbogi Guðmundsson, 1981: "Orkneyinga saga". *Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid* 12, 2:a uppl.

- Gillingstam, Hans, 1973: "Inge d.ä.". *Svenskt biografiskt lexikon* 19. Stockholm.
- Gillingstam, Hans, 1975–1977: "Knut långe". *Svenskt biografiskt lexikon* 21. Stockholm.
- Gillingstam, Hans, 1995–1997: "Ragnvald". *Svenskt biografiskt lexikon* 29. Stockholm.
- Hall, Alaric, 2005: "Changing style and changing meaning: Icelandic historiography and the medieval redactions of *Heiðreks saga*". *Scandinavian Studies* 77.
- Hallencreutz, Carl-Fredrik, 1992: "Mission och kyrka på Eskils tid". I Samuel Rubenson (red.) *Öppna gränser: Ekumeniskt och europeiskt i Strängnäs stift genom tiderna*. Stockholm.
- Harrison, Dick, 2005: *Gud vill det! Nordiska korsfarare under medeltiden*. Stockholm.
- Harrison, Dick, 2012: "Blot-Sven – Verklig monark eller påhitt?". *Svenska Dagbladet* 26/7 2012, <http://blog.svd.se/historia/2012/07/26/blot-sven-%E2%80%93-verklig-monark-eller-pahitt/> (hämtat 11/1 2016).
- Harrison, Dick, 2014: *Hur är det med Macbeth, Blot-Sven och Gandalf? Jourhavande historiker tycker ut igen*. Stockholm.
- Hofmann, Dietrich, 1981: "Die Yngvars saga víðförla und Oddr munkr inn fróði". I Ursula Dronke et al. (red.), *Speculum Norroenvm*. Odense.
- Holtmark, Anne, 1961: "Historia de antiquitate regum Norvagensium". *Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid* 6. Malmö.
- Holtmark, Anne, 1982. "Skáldatal". *Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid* 15, 2:a uppl.
- Janson, Henrik, 2000: "Kring kungakronikan i *Hervararsaga*". I Stina Hansson & Mats Malm (red.), *Gudar på jorden: Festskrift till Lars Lönnroth*. Stockholm.
- Jónas Kristjánsson, 1997: *Eddas and Sagas: Iceland's Medieval Literature*. Reykjavík.
- Larsson, Lars-Olof, 1975: *Det medeltida Varend: Studier i det småländska gränslandets historia fram till 1500-talets mitt*. Växjö.
- Lindkvist, Thomas, 2008: "The Emergence of Sweden". I Stefan Brink & Neil Price (red.), *The Viking World*. London / New York.
- Line, Philip, 2007: *Kingship and state formation in Sweden, 1130–1290*. Leiden.
- Ljungqvist, Fredrik Charpentier, [in print]: "Hedniskt motstånd i Svealand under sent 1000-tal". *Historisk tidskrift* 138:2 (2018).
- Louis-Jensen, Jonna, 1997: "Heimskringla – Et værk af Snorri Sturluson?". *Nordica Bergensia* 14.
- Lovén, Christian, 2012: *Historieskrivning vid Uppsala domkyrka under högmedeltiden: Handskriften UUB C 92 och dess källor*. Uppsala.
- Lönnroth, Lars, 1996: "En fjärran spegel: Västnordiska berättande källor om svensk hedendom och om kristningsprocessen på svenskt område". I Bertil Nilsson (red.), *Kristnandet i Sverige: Gamla källor och nya perspektiv*. Uppsala.
- Mundal, Else, 2004: "Sagalitteraturen". I Odd Einar Haugen (red.), *Handbok i norrøn filologi*. Bergen.

- Norvin, William, 1933: "Abbed Wilhelms Breve: Samlingens almindelige Karakter". *Scandia: Tidskrift för historisk forskning* 6.
- Ordbog over det norrøne prosasprog* 2. Köpenhamn 2000.
- Palme, Sven Ulric, 1962: *Kristendomens genombrott i Sverige*. Stockholm.
- Peterson, Lena, 2007: *Nordiskt runnamnslexikon*. Uppsala.
- Sanmark, Alexandra, 2004: *Power and conversion. A comparative study of Christianization in Scandinavia*. Uppsala.
- Sawyer, Peter, 1988. *The Making of Sweden*. Alingsås.
- Schmid, Toni, 1953: "Eskil". *Svenskt biografiskt lexikon* 14. Stockholm.
- Schück, Adolf, 1957: "'Blotsven'". *Saga och sed: Kungl. Gustav Adolfs Akademiens årsbok 1957*.
- Schück, Henrik, 1910: *Sveriges förkristna konungalängd*. Uppsala.
- Schück, Henrik, 1914: *Den äldsta kristna konungalängden i Sverige*. Uppsala.
- Simek, Rudolf & Hermann Pálsson, 1987: *Lexikon der altnordischen Literatur*. Stuttgart.
- Ström, Folke, 1985: *Nordisk hedendom: Tro och sed i förkristen tid*. Göteborg.
- Sturtevant, Paul B., 2012: "Contesting the Semantics of Viking Religion". *Viking and Medieval Scandinavia* 8.
- Sundqvist, Olof, 2013: "Gamla Uppsala som förkristen kultplats: en översikt och en hypotes". I Olof Sundqvist & Per Vikstrand (red.), *Gamla Uppsala i ny belysning*. Uppsala.
- Sundqvist, Olof, 2002: *Freyr's Offspring: Rulers and Religion in Ancient Svea Society*. Uppsala.
- Sävborg, Daniel, 2015: "Kungalängder och historieskrivning: Fornsvenska och fornisländska källor om Sveriges historia". *Historisk Tidskrift* 135:2.
- Tolkien, Christopher, 1960: *Inledning till Saga Heiðreks konungs ins vitra*. London.
- Weibull, Lauritz, 1911: "Kungakronikan i Hervararsagan". *Kritiska undersökningar i Nordens historia omkring år 1000*. Lund.
- Whaley, Diana Edwards, 1993: "Heimskringla". I Phillip Pulsiano et al. (red.), *Medieval Scandinavia: An Encyclopedia*. New York / London.
- Wiktorsson, Per-Axel, 2011: *Inledning till Äldre Västgötalagen och dess bilagor i Cod. Holm. B 59*. Vol. 1. Värnamo.

Summary

The article examines the sources for Blot-Sven, the alleged pagan king in late 11th century Sweden who is said to have led a short pagan rebellion against King Inge the elder. For a long time this was seen as an historical event, but the last decades the historicity of both Blot-Sven and a pagan revolt in late 11th century Sweden has been questioned or rejected, and the events are now

generally seen as unhistorical. The question of the historicity of those events is an important one, since it concerns the most fundamental process in the history of Sweden, the Christianization. The main arguments for rejecting the existence of Blot-Sven and the pagan revolt have been that the sources are claimed to be late and Icelandic and that the story must be a literary construct based on allegorical figures and literary clichés. The article demonstrates that there are more and older sources than most recent scholars are aware of and that there are several Swedish sources in addition to the Icelandic ones. The article focuses on the relationship between the sources. A main conclusion is that the Swedish and Icelandic sources are independent of each other. The article also demonstrates that the absence of contemporary mention is something Blot-Sven shares with all Swedish kings in late 11th and early 12th century whose existence has never been questioned. The article also shows that those features which have been pointed out as allegories and literary clichés occur only in the latest and least relevant source, which means that the knowledge about Blot-Sven is not bound to these features. In conclusion the article argues that the source evidence for a short pagan restoration under a king called Sven is stronger than the recent scholars have claimed.

Keywords: Conversion of Sweden, Medieval Sweden, Old Swedish historiography, Old Norse literature, Scandinavian paganism, Hervarar saga, Saints lives

Daniel Sävborg
University of Tartu
Department of Scandinavian Studies
Tartu, Estonia
daniel.savborg@ut.ee

